

Mallemolens : treurspel

<https://hdl.handle.net/1874/366445>

BIBLIOTHEEK DER RIJKSUNIVERSITEIT
TE UTRECHT

1929

Verzameling tooneelstukken

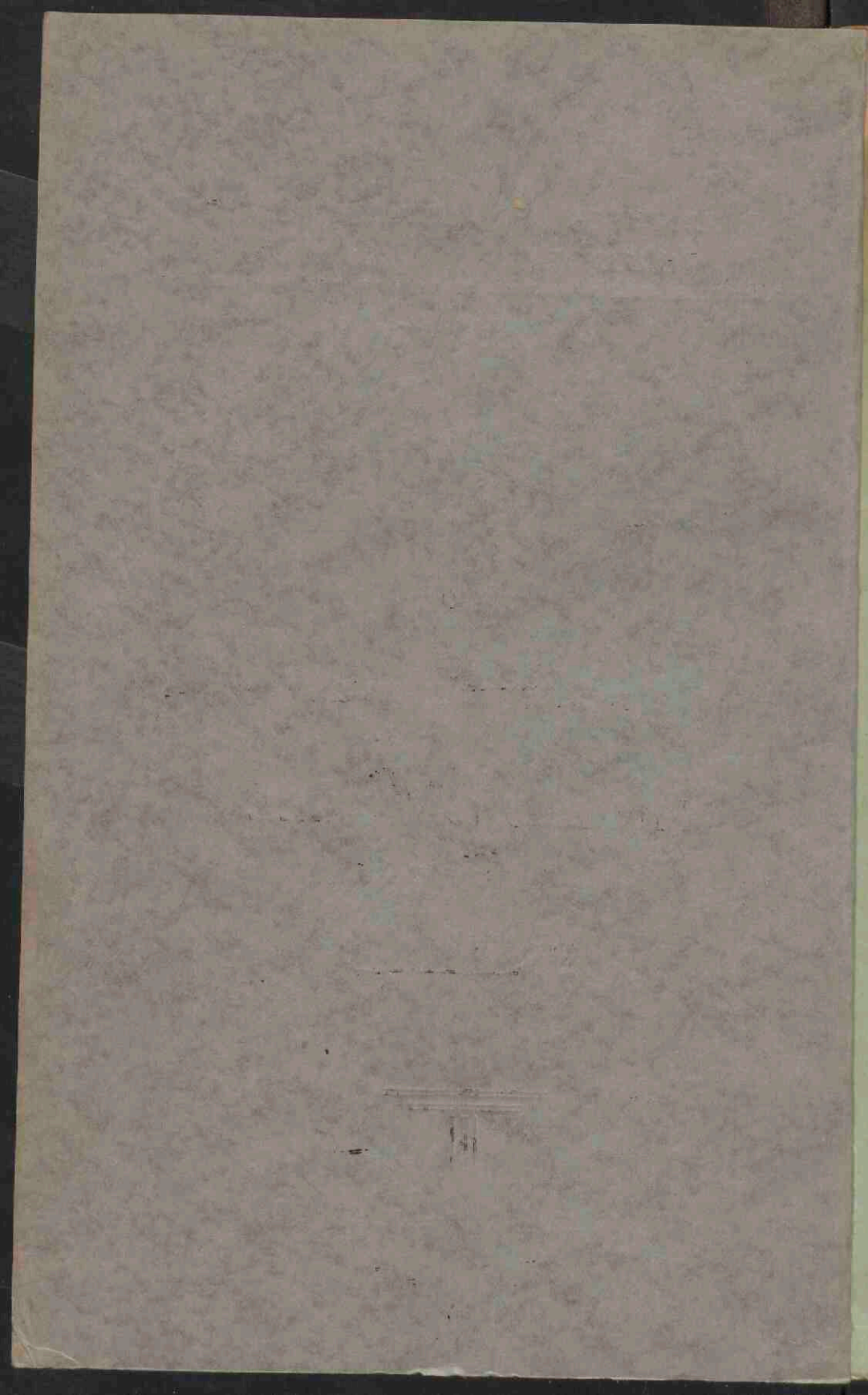
uit de

nalatenschap van

Prof. Dr. J. te WINKEL

No. 17

Dr. J. A. M. ...
N. 5376

MALLEMOLENS

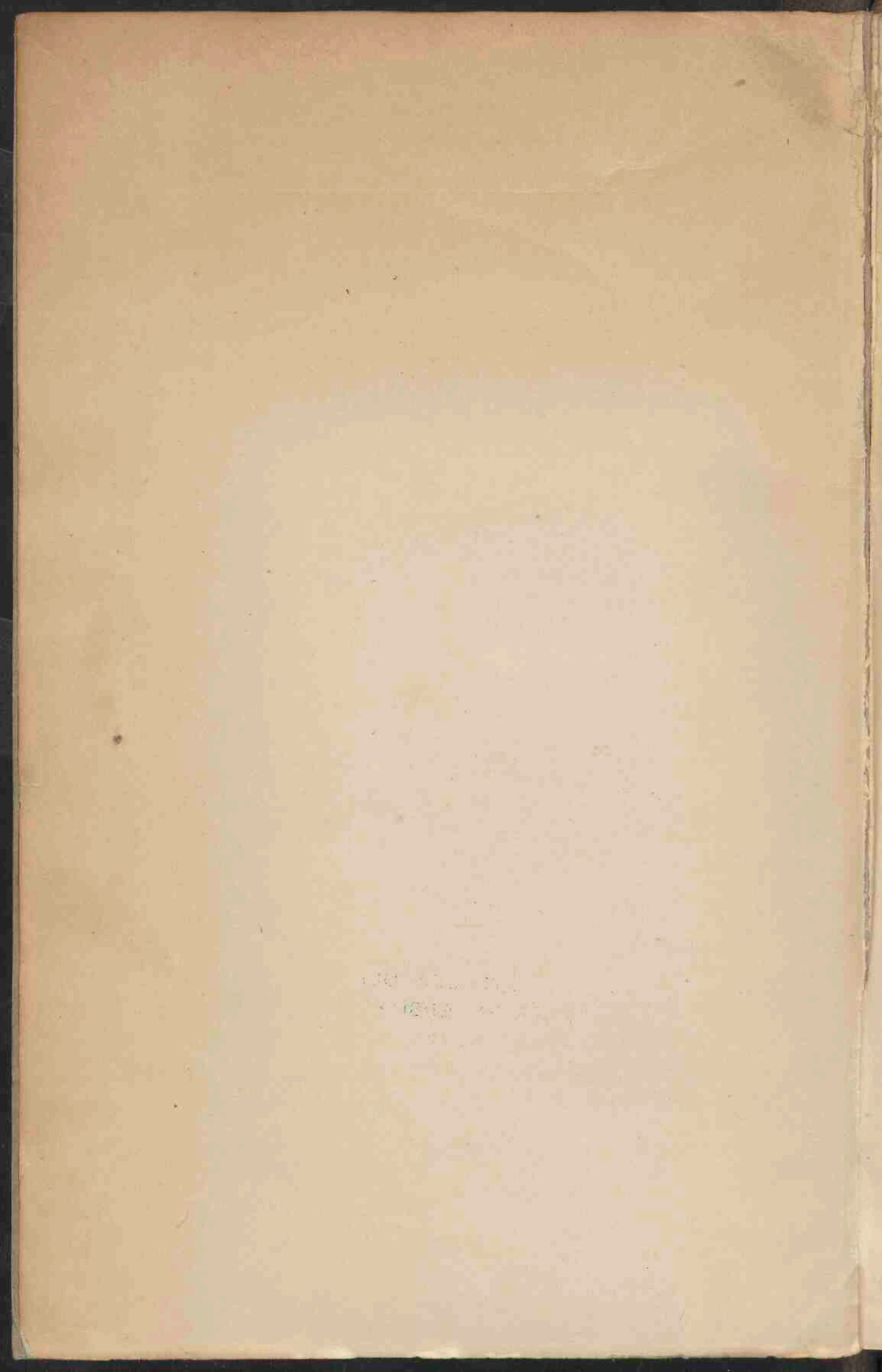
TREURSPEL

DOOR

LOUIS A. BÄHLER

SCHIERMONNIKOOG — 1895.

Prijs fl.—.

17
*present-exemplaar
van den Schrijver.*

MALLEMOLENS

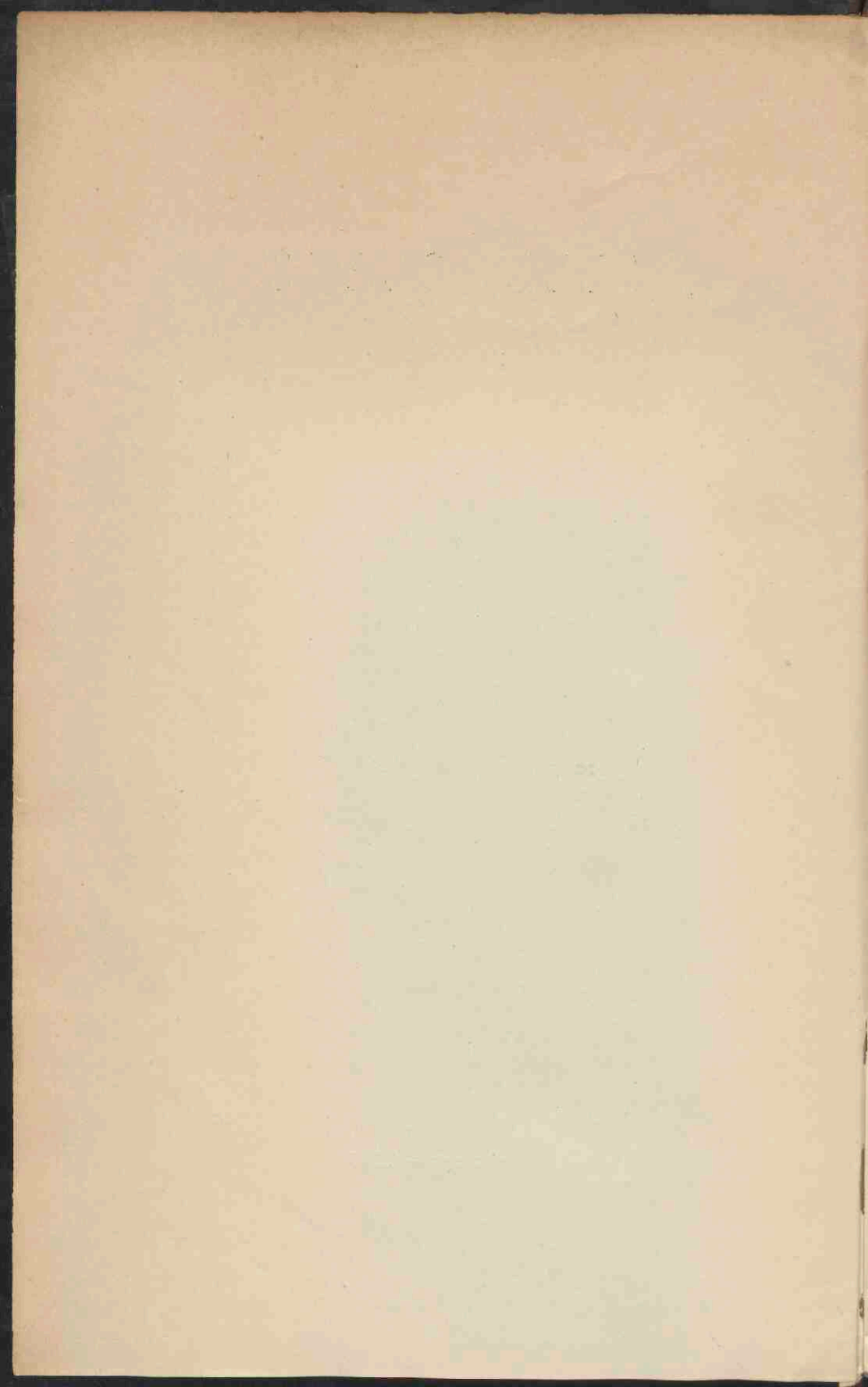
TREURSPEL

DOOR

LOUIS A. BÄHLER

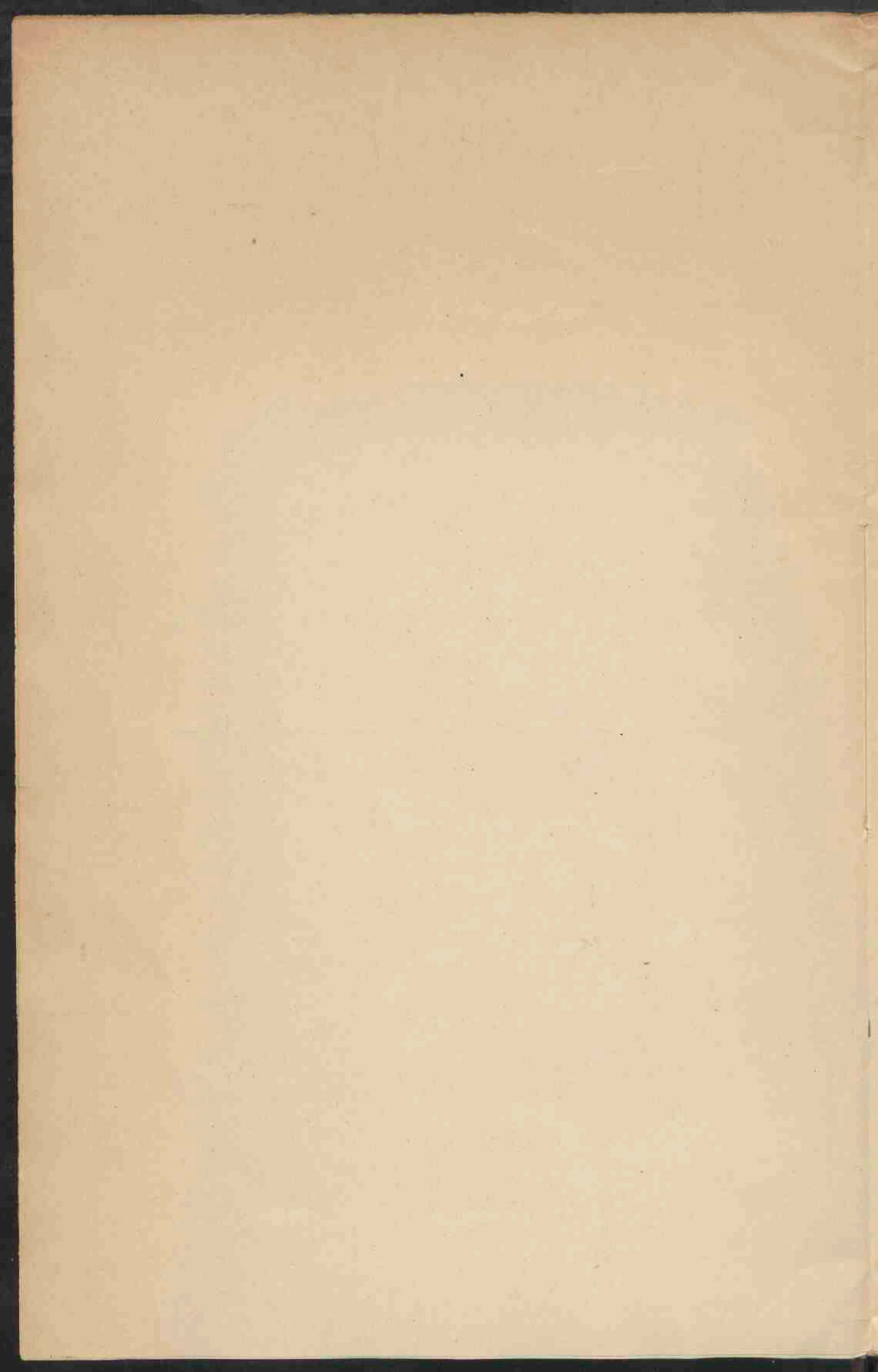
BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT.

SCHIERMONNIKOOG — 1895

God! geef mij edele gedachten en reddende krachten.

Te Blokum, op den 15den Februari 1895.

PERSONEN.

MEVROUW VAN TUINEN, notaris-weduwe, gezette vrouw van middelmatige lengte, oud 45 jaren.

DIRK, surnumerair bij het postkantoor, tener, oud 23 jaren.	} kinderen van mevr. van Tuinen.
KOOSJE, liefvallig, blond, oud 20 jaren.	
KAREL, idioot, gebrekkig van spraak, oud 15 jaren,	

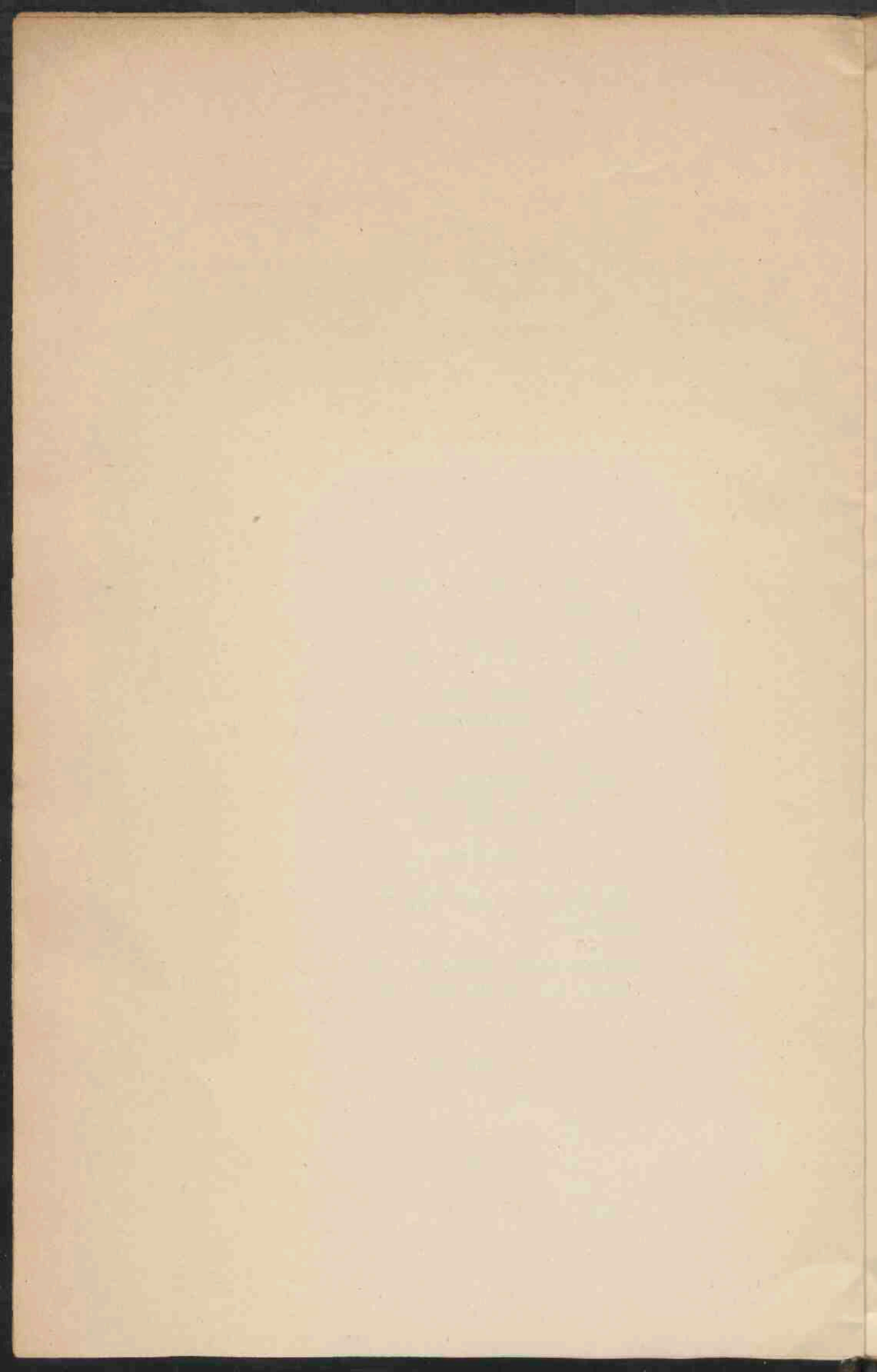
IMKE, dienstmeisje bij mevr. van Tuinen, oud 20 jaren.

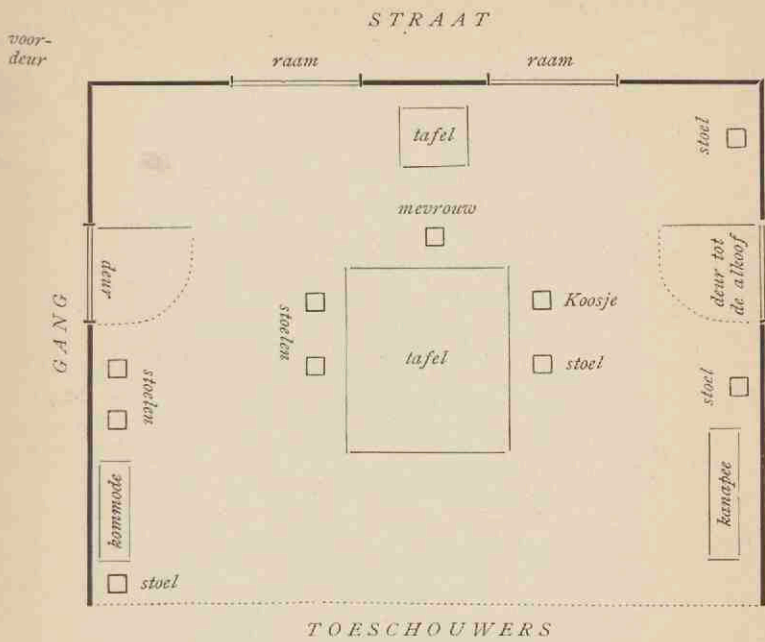
ANTON DOUWES, student in de theologie, krachtig van lichaamsbouw, ernstig voordoen, oud 25 jaren.

DR. WROENSEL, geneesheer, laatdunkend optreden, oud 45 jaren.

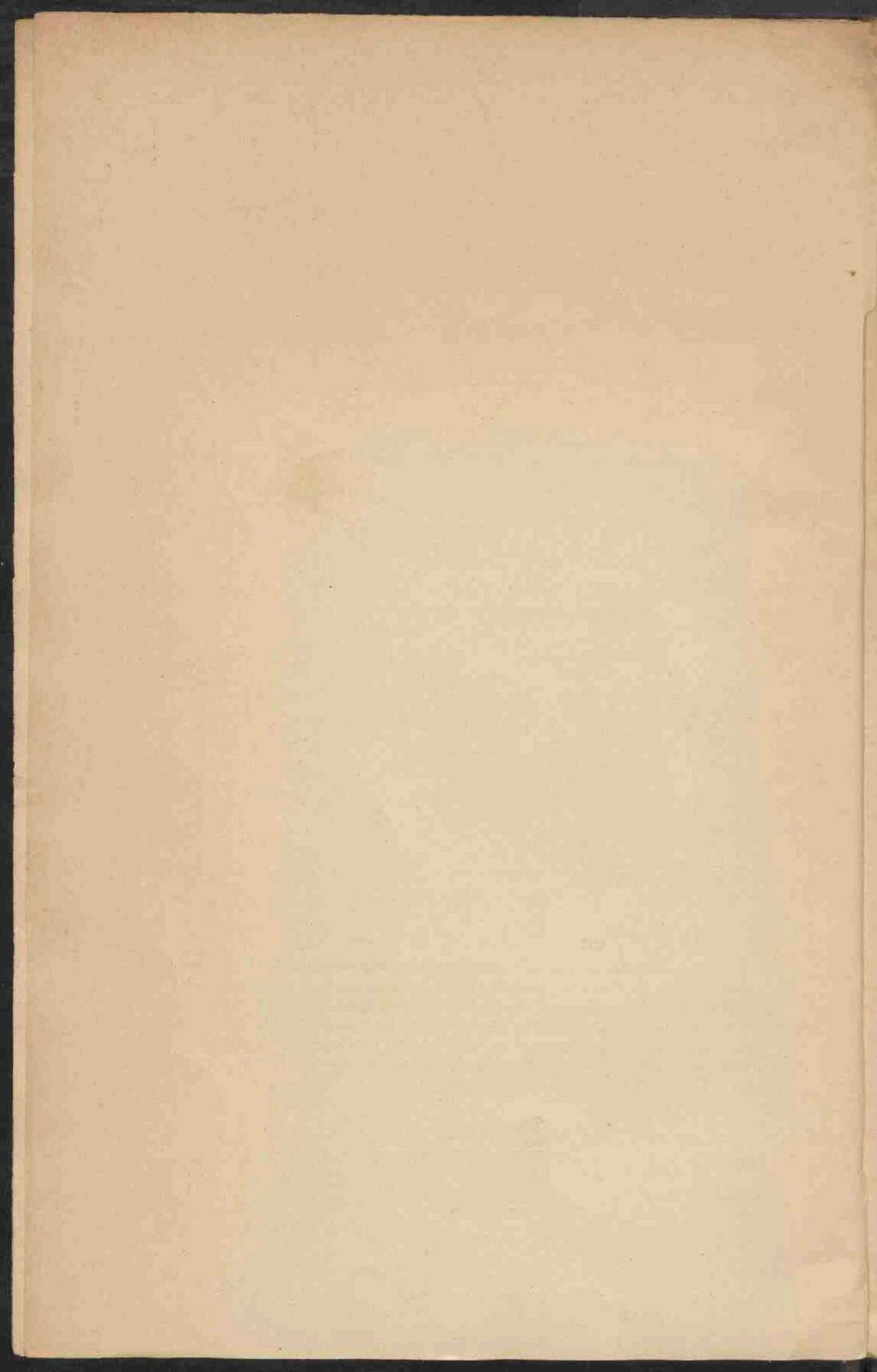
Eenvoudige kleeding naar welgevallen, behoudens de bijzondere aanwijzingen.

De handeling heeft plaats te Groningen ten huize van mevr. van Tuinen in den tegenwoordigen tijd.

De beneden-voorkamer in de woning van mevrouw van Tuinen. De kamerdeur gaat naar binnen open en op gelijke wijze de deur tot de alkoof. Alle huisraad is onderwetsch en eenvoudig. Boven de kommode tikt een wandklok. Links van de kamerdeur hangt een beladen boekenhanger. Op de kleine tafel staat een naaimachine, overdekt door een handwerkje. Tusschen de beide ramen, waarvoor zware overgordijnen hangen, ziet men in een grooten spiegel.

EERSTE BEDRIJF.

't Is avond bij de lamp. Mevrouw en Koosje drinken koffie. Mevrouw is bezig met een knot wollen garen; een garenet hangt aan haar stoel. Koosje is aan het lezen.

MEVR. (*vergenoegd en langzaam drinkende.*) Hê, zoo'n kop koffie. (*Een troep jongens en meiden trekt op straat voorbij. Schreeuwerig doch volkomen verstaanbaar klinkt hun lied:*

„Wat een kruis! wat een kruis!
„Geen jenever meer in huis!
„Want zoodra ik bezopen daar lag,
„Viel mijn last mij af
„In 't geopende graf,
„En dan was ik gelukkig, nacht en dag.”)

KOOSJE (*gaat naar het raam en gluurt achter het overgordijn, totdat de herhaling van het lied wegsterft.*) 't Is de eerste avond van de kermis, moe!

MEVR. (*nadenkend.*) Ja, kind! dat weet ik al.

KOOSJE (*met afkeer.*) Wat een lied! (*Zij neemt weer plaats.*)

MEVR. (*verzuchtend.*) Er gaat geen jaar voorbij of er is kermis en telkens weer is de kermisweek voor mij de moeilijkste tijd van het jaar.

KOOSJE. Och ja, toen is pa ook overleden. Dat is dan nu
twaalf jaar.

MEVR. (*afleidend*). Help mij gauw een beetje bij die wol. Wil jij zoolang ophouden?

KOOSJE. Goed, moe!

(*Koosje houdt staande de wol op; mevrouw windt zittende het kluwen.*)

KOOSJE. Bent u wel lang over pa in den rouw geweest? Dat heb ik nog nooit eens gevraagd.

MEVR. Ik heb niet over pa gerouwd. Heelemaal niet Ik kon niet.

(*Een oogenblik stilzwijgen.*)

KOOSJE. Moe? Zal ik het maar zeggen? Zult u niet naar worden? . . . Heeft pa . . .? . . . Was pa eigenlijk niet een . . . dronkaard?

(*Er wordt getikt.*)

MEVR. (*naar de deur ziende, zenuwachtig*). Ja!

KOOSJE (*krijgt plotseling een ernstige gelaatsuitdrukking, die langzaam verdwijnt.*)

IMKE (*binnenkomende, houdt de deurkruk in de hand*). Of ik nog wel even een straatje om mag, mevrouw? Mijn beminde staat aan de deur . . . (*met meer klem*) op mij te wachten.

MEVR. Imke! was het niet veel wijzer, dat je met je beidjes in de keuken gingt zitten? Je kunt je dan een potje koffie zetten.

IMKE. Hé nee, mevrouw! Nu vanavond niet.

MEVR. (*op de klok ziende*). Hoe laat is het nu?

IMKE (*uit het geheugen*). Kwart over negen.

MEVR. Half tien. Al over. — Is Karel bij je in de keuken?

IMKE. Ja, mevrouw! Hij zit op den rand van den turfbak een cigaretje te rooken.

MEVR. Stuur hem dan hier binnen.

IMKE. Nu, mevrouw! mag ik? Het is maar even.

MEVR. Als het werkelijk even is?

IMKE (*vliegt heen zonder eenig nader antwoord*).

MEVR. (*roept zittende Imke na*) Denk je er aan, dat je niet . . .

KOOSJE. Ik heb zoo'n gevoel, dat Anton vóór slapenstijd nog even komt aanwippen.

MEVR. Ik hoop het.

KOOSJE. U houdt van Anton, niet waar, moezel?

MEVR. Zeker, kind! Als ik een meisje was nee, 't is te gek om van te spreken.

KOOSJE. Wat is te gek?

MEVR. (*glimlachende*). Wel, dan zou ik blij met hem wezen.

KOOSJE (*schalksch*). Wat bent u nu dan?

MEVR. (*glimlachende*). Kom, dat weet je zelf ook wel
- (*ernstig*) Als hij zijn stoel zoo naast je schuift, voel ik je zoo veilig worden.

KOOSJE. Hoe lief zegt u dat!

MEVR. Ik vind het ook een groot geluk voor je, dat Anton geheelonthouder is.

KOOSJE (*met ophef*). Ja, niet waar, moezel? En weet u wel, dat Anton reeds geen sterken drank meer dronk, toen hij nog onderwijzer was? Hij liet het uit naasten-liefde. Dat vind ik zoo edel van hem. En dat hij nu zelfs geheelonthouder is! Hij zegt, dat hij dan den meesten invloed heeft.

MEVR. (*zich zelve en Koosje een kop koffie inschenkende*). Hij behoefde het rooken daarom nog niet te laten. Vind ik. Je moet niet meenen, dat ik het wil afkeuren, dat hij Dat wil ik volstrekt niet. En dat kan ik ook niet. Maar och

KOOSJE. Hee, waarom bent u daar niet zoo sterk mee ingenomen?

MEVR. Misschien wel, omdat ik in de pastorie van grootpa aan tabaksrook gewoon ben geweest. Als kind van een vader, die zoo ouderwetsch-gezellig met zijn Goudsche pijp kon rondsloffen, zie ik in een enkel sigaartje of in een pijpje tabak geen kwaad. Die goeie, ouwe man . . . ik hoor hem nog de asch uit de pijp kloppen. En later, toen hij zoo beverig werd, . . . wat moest ik vaak de pijp voor hem aansteken!

KOOSJE. Hé, moe! maar dat geluk van grootpa kon soms wel wat vies zijn.

MEVR. Het was zijn eenige genot in de wereld, dat hij op zijn ouden dag had. Wat kon hij als emeritus-dominee nog beginnen? . . . Nee, je moogt het met alles zoo nauw niet nemen. Als Karel'tje balsturig is, dan kan ik hem met een enkel cigaretje weer mooi terechtbrengen.

KOOSJE. U hadt er betreffende Karel'tje toch nooit mee moeten beginnen.

MEVR. Wie is er mee begonnen? Ik niet. De eerste cigaretjes heeft Karel'tje gekregen van den vrijer van Imke.

(De deur gaat open.)

KAREL. *(schuivelt de kamer binnen tot aan de tafel).*

MEVR. Zoo, Karel! ben jij daar? Komt mijn jongen mij vertellen, dat hij slaap heeft?

KAREL. Nee.

MEVR. Ga dan zoet bij ons zitten spelen met de bouwdoos, die je van Anton hebt gekregen.

KAREL. Nee!

MEVR. *(verbeterende).* Nee, moe.

KAREL. *(voor zich heen)* Nee, moe! *(een blijden inval krijgende)* Ik weet wel, wat ik wil.

MEVR. En wat wil je dan?

KAREL. Ik wil weer een malle molen maken. Ik wil weer malle molen spelen. Dat wil ik. Hie! hie! hie! (*Hij gaat alle onbezette stoelen vóór de kommode bijeendragen.*)

KOOSJE. Den stoel van Anton moet je laten staan, hoor, Karel!

KAREL. Anton is een malle jongen. (*Hij plaatst de stoelen in een kring, met de ruggen naar binnen. Onverwachts grijpt hij den stoel naast Koosje.*)

KOOSJE (*poogt, door het garen belemmerd, tevergeefs het wegnemen van den stoel te verhinderen.*) Moe!

MEVR. (*in afwezigheid van gedachten.*) Karel!

KAREL. Hie, hie! De stoel van Anton! (*Als hij met zijn malle molen gereed is, roept hij een paar malen.*) Hier is de malle molen! Hier in huis! Stapt maar in!

MEVR. Karel tje! niet met je schoenen aan op de stoelen.

KAREL. Trek ik ze uit. (*Na zijn schoenen te hebben uitgetrokken, loopt hij over de stoelen rond.*) Stapt maar in!

MEVR. Pas maar op, dat je er zelf niet uitvalt.

KAREL (*zingt de volksdeun:*) „Laat ons draaien,
„Pierewaaïen!”

MEVR. Karel tje! dat mag je niet zingen. Dat wil moe niet hebben.

KAREL. Ik wil het wél hebben. (*zingende*) „Laat ons draaien,
„Piere —

MEVR. Karel!

ANTON (*staat onvoorzien in de deur met den glimlach van een verrasser.*)

KOOSJE. Anton! (*Achter haar moeder langs gaande, werpt zij deze het garen om den hals en verwelkomt Anton met een kus.*)

KAREL (*schouwt wezenloos toe.*)

- MEVR. (*zich van het garen bevrijdende*). Malle meid. Nu kan ik het alleen wel af.
- ANTON (*drukt mevrouw een kus op het voorhoofd*). Hier ben ik nog, schoonmoedertje!
- MEVR. Welkom, beste jongen!
- ANTON (*begroetend*). Zoo, Karel!
- KAREL (*blijft wezenloos toeschouwen*).
- MEVR. (*tot Anton*). Maar, vertel eens, hoe kon jij zoo stilletjes de deur inkomen?
- ANTON. Wel, de deur stond open.
- MEVR. Heb je nu ooit die meid!
- KOOSJE. Ik vind het wel leuk; dat Anton zoo stilletjes kon binnenkomen.
- MEVR. Goed en wel, maar er konden evengoed dronken kermisgasten binnendringen.
- ANTON (*ziet een oogenblik rond, loopt dan snel op Karels malle-molen toe, neemt een van de stoelen en plaatst dien naast Koosje*).
- KAREL (*op huilenden toon*). Hij maakt den malle-molen stuk. Nu is de malle-molen stuk. Anton heeft den malle-molen vernield.
- ANTON. Hoe kon ik dadelijk weten . . . !
- KOOSJE (*tot Anton*). Stoor je daar maar niet aan. (*tot Karel*) Dat komt er van. Waarom gunde jij Anton geen stoel?
- MEVR. (*tot Karel*). Schuif de stoelen aan, dan ben je weer klaar.
- ANTON (*schuift zich dicht aan Koosje*).
- KAREL. Nee, nu is hij stuk. Voorgoed stuk. (*tot Anton*) Malle-molenvernieler! (*Hij laat zich voorover op den vloer vallen.*)

- ANTON (*zijn hand op Koosjes voorhoofd leggende*). Ook hoofdpijn?
- KOOSJE. Nee. Net zoo helder.
- MEVR. Hoe is het buiten?
- ANTON. Het is een prachtige avond aan den hemel, stil en effen, maar op de straat is het een draaicrige, slingerige drukte.
- MEVR. Er is hier zooveen een bende voorbijgejeld. Ze hebben ook weer een nieuwe kermisdeun.
- KOOSJE. Ja, en die begint: „Wat een kruis! wat een kruis! Geen jenever meer in huis!” Vreeslijk, hé?
- ANTON (*met ergernis*). O ja, die
- KOOSJE. Hoe komt het volk er toch altijd aan?
- ANTON. Dezen keer is ze een ellendige verminking van een lied van het Leger des Heils.
- KOOSJE. Hee! Zoo.
- MEVR. (*in scherts*). Heb je trek in een kopje troost, Anton?
- ANTON (*eveneens in scherts*). Dank u. Geen behoefte aan.
- MEVR. Niet? (*Zij schenkt zich zelve en Koosje in.*) Karelkje! Wil je nu maar eens weer opstaan?
- KAREL (*rijst op en beweegt zich onder het verdere spreken langzaam tot achter den stoel van Anton*).
- KOOSJE (*tot Anton*). Ben je van avond goed opgeschoten met je studie?
- ANTON. Dat zal waar zijn. Ik heb vanavond heel wat moeilijkheden overwonnen. Het ging stoer, dat verzekeer ik je. Mijn slapen gloeien me.
- KOOSJE (*voelt Anton aan de slapen*).
- ANTON. Maar je hebt er eer en voldoening van, als het bijna niet is om door te komen en je komt er dan toch

door. Ik wil de moeilijkste bladzijden niet overslaan, al zeggen ze ook, dat de professor ze toch niet vraagt. Het is laf en onmanlijk de moeilijkheden te ontloopen.

KOOSJE. Wat kon voor jou zoo moeilijk wezen? (*schalksch*) Of begrijp ik er toch niets van?

ANTON. Het vraagstuk van den Vrijen Wil heeft mij den ganschen avond bezig gehouden.

KOOSJE (*schalksch*). En zie je er licht in?

ANTON (*met beteekenis*). Er **in** niet. Ik wacht op het licht, dat van Boven komt. Zoo ver ben ik eindelijk.

KOOSJE. Dus eigenlijk ben je ?

ANTON (*met beteekenis*). Is het al niet veel, dat het zoeken heeft opgehouden en het wachten begonnen is?

MEVR. (*na een oogenblik*). De geleerden maken overal een moeilijkheid van. Het dagelijksch leven, dunkt me, geeft voorbeelden van eigenzinnigheid, vrijwilligheid en zelfstandigheid genoeg.

ANTON. **Zelfstandige** naamwoorden zijn geen bewijs voor vrijheid.

KAREL (*trekt Anton aan het haar*).

ANTON. Och, Karel! trek me nu asjeblieft niet aan mijn haar. — Nee, de mensch is niet de heer, maar veeleer de slaaf der Schepping.

KAREL (*trekt weer*).

ANTON. Nu doe je het al weer, Karel!

KOOSJE. Karel! laat dat.

ANTON. Elke mensch is uit ouders geboren, van wie hij —

KAREL (*rukt aan Antons stoel*).

ANTON. Karel! je wordt vervelend.

- MEVR. *(tot Karel)* Anders oogenblikkelijk naar bed! Zoo'n groote jongen en dan nog zoo kinderachtig zijn! Foei! — *(tot Anton)* Voordat ik het vergeet: heb je ook iets van Dirk gezien?
- ANTON. Het staat mij voor, dat ik zijn rug heb gezien. Een oogenblik maar — toen was die rug in de menschenmenigte verdwenen.
- KAREL *(doet een krachtigen ruk aan Antons stoel).*
- ANTON *(opspringende).* Hei! hei! *(Zijn stoel valt achterover.)*
- KAREL *(vlucht naar de deur).*
- MEVR. *(opstaande).* Karel! Wat begin je?
- KAREL. Hie! hie!
- ANTON. Is er in dat kind een demon, die het op mij begrepen heeft?
- KAREL *(in de deur staande).* Anton wil ook den mallemolen, die op straat is, stuk maken. Valsehe gek! *(Meteen verdwijnt hij.)*
- MEVR. *(neemt de schoenen van Karel op en snelt hem achterna).*
- KOOSJE. Mijn lieve jongen mag zich dat van Karel heelemaal niet aantrekken.
- ANTON *(neemt weer plaats).* Ja, lievelingetje! dat kun je mij wel opleggen, maar . . . daar is toch iets in, waarvan ik meer moet weten.
- KOOSJE *(schudt Anton lief heen en weer).* Nee, hoor! Je zult mij een zoen geven.
- ANTON *(geeft haar een zoen).*
- KOOSJE. Nee, dat is geen zoenen. Jij bent er heelemaal niet bij. — *(heel liefjes)* Ik ben er óók nog.
- ANTON *(met luide hartelijkheid, terwijl hij Koosje zoent).* Ja zeker, jij bent er heelemaal alleen. *(Weldra verzinkt hij weer in gepeins.)*

KOOSJE. Toe, druk mij eens heel vast aan je. Ik moet zoo dicht bij je zijn. Ik heb je zoo noodig.

ANTON (*drukt Koosje even aan zich*).

KOOSJE (*pruilende*) Wat helpt mij nu al mijn liefde! Je wilt niet aan mij alleen denken. Dan moet ik zeker maar ver van je af? (*Zij doet oogenschijnlijk een poging.*)

ANTON (*grijpt Koosje om het middel vast*).

KOOSJE. Anton! Ik begin mij wezenlijk ongerust te maken. Wat heb je toch?

ANTON (*in gedachten*). En wat heb jij?

KOOSJE. Och, ik ben alleen maar zoo dol blij met jou. Zoo blij! Of mag dat niet?

ANTON. Natuurlijk mag dat.

KOOSJE. Wees jij het ook met mij.

ANTON. Ja, lieveling! Maar . . . ik heb er last van, dat die stoelen dáár (*duidende op Karels mallemlen*) zóó staan als ze staan. Ik wil eerst die stoelen op hun plaats zetten. (*Hij staat op.*)

KOOSJE. Och hee! die mallemlen gaat voor.

ANTON. Jij moet mij helpen. Ik weet niet, waar ze gestaan hebben.

KOOSJE (*opspringende*). Ja, gauw dan! Anders hebben wij geen tijd over, totdat moe terug komt.

(Anton en Koosje zetten fluks de stoelen terecht, waarbij Koosje aanwijzingen geeft. Daarna nemen beiden weer plaats.)

ANTON. Weet jij ook ?

KOOSJE. Eerst mij lief aankijken. (*ernstig*) Vraag nu maar wat je wilt.

ANTON. Vermoed jij ook, waarom Karel idioot is?

KOOSJE. Anton! je wilt wat anders weten.

ANTON. Hoe weet jij dat?

KOOSJE. Dat voel ik.

ANTON. Zal ik je geen pijn doen, arm kindje?

KOOSJE. Vraag maar net zooals je woudt vragen.

ANTON. Regelrecht en ronduit?

KOOSJE. Ik heb het zelf net zóó gedaan.

ANTON *(verbaasd)*. Heb je?

KOOSJE. Ja, vanavond.

ANTON. Was je pa eigenlijk niet een dronkaard?

KOOSJE *(losbarstende)*. Ja! *(Zij springt op met de handen voor het gelaat.)*

ANTON *(bevreemd naar de deur ziende en Koosje tot bedaren brengende)*. Houd je goed, lieveling! Dat moe niets aan je zie.

MEVR. *(binnenkomende als Koosje en Anton weer rustig gezeten zijn)*. Ik kan je niet verzekeren, Anton! dat Karel je morgen om vergiffenis zal vragen. Integendeel heb ik hem — want hij was onhandelbaar bij het uitkleeden — moeten beloven, dat hij morgen naar den wezenlijken mallemlen mocht.

ANTON. 't Is morgen Zondag. Weet u het?

MEVR. *(terwijl ze haar plaats weer innemt)* Dat is waar ook. Daar heb ik met Karel zoo gauw niet aan gedacht.

ANTON. Heeft dat kind zoo'n onverzettelijken wil?

MEVR. Op enkele punten. De mallemlen is er blijkbaar zoo een. Maar dan is er geen houden aan. In zoo'n geval zoekt hij met een bijna dierlijke koppigheid en onvermoeibaarheid zijn zin te krijgen.

KOOSJE (*tot Anton*). Vreemd, niet waar?

ANTON. Dat weet ik nog niet.

MEVR. Voordat ik verder ga — wil een van jelui nog een kopje koffie? Jij, Koosje?

KOOSJE. Dank u, moe!

MEVR. Heb jij je ook bedacht, Anton?

ANTON. Werkelijk niet.

MEVR. Dan zit ik er alleen voor. (*Zij schenkt zich in.*) Kinderen! ik heb eens ernstig met jelui te praten. Jij wilt vanavond zeker niet meer studeeren, Anton?

ANTON. Nee, moe! ik heb voor vanavond genoeg gedaan. Buitendien . . .

MEVR. Ik heb mij al weken lang voorgenomen, om bij het begin van deze kermis — inzooverre treft het gelukkig, dat Dirk nu uit is — om jelui — ja, wat heb ik gezegd? — om eens ernstig met jelui te praten. Ik ben zóó vol, ik ben er verward van. Vóór het naar bed brengen van Karel had ik mijn gedachten nog in volgorde en nu plotseling kan ik ze niet meer overzien.

ANTON (*hartelijk*). Vertel u maar zooals het uitkomt.

MEVR. Ja, dan kan ik beter, als ik zóó mag vertellen . . .

 Jelui bent straks drie maanden verloofd geweest en ik gevoel niet anders dan dat ik over de bestendigheid van jullie liefde, goddank! over jullie geheele toekomst, volmaakt rustig mag zijn. Ik kan aan jelui beiden dus onverbloemd die bekentenis doen, waarop jelui ten volle recht hebt. Koosje moet weten wie haar vader was. Zij zal er jou, Anton! te meer om achten en aanhangen. En jij, Anton! moogt geen valsehe voorstelling hebben van hem, die je schoonvader had zullen worden. Jij zult dan ook beter

verstaan, waarom ik al mijn heil zie in het geluk van mijn kind. Och! en zou ik mijn beide kinderen
(Aangedaan strekt zij haar arm vóór hen uit. Koosje en Anton leggen er een hand op). Ja, Anton! jij hebt je moeder nooit gekend, maar ik **beschouw** je — dat mag ik toch? — als mijn bloedeigen kind. Ook om jezelfwille, Anton! niet alleen om Koosje. Ik zie niet anders in jelui beiden dan broer en zuster.

ANTON. Lieve moeder!

KOOSJE *(geeft haar moeder een zoen).*

MEVR. Niet waar, zou ik mijn beide kinderen niet mogen doen deelen in hetgeen ik geleden heb? Ik heb ook als mensch het recht om mijn hart eens uit te storten. O! jaren lang is datzelfde hart toegevroren geweest. Ik voelde niet meer, dat iets mij doorstroomde. Mijn zieleleven lag roerloos. Mijn innerlijke kracht kon niet uitbreken. Wat zou ik ook? Ik was als een drenkeling onder het ijs. Ik kon geen hand uitsteken of aangrijpen tot mijn redding Ik wanhoopte aan alles, want hij die mij alles had zullen wezen, was mij niets meer. Eerst kon ik nog schreien, wild schreien, maar later hield dat op. Ik ging toen meer, als het 's avonds een beetje donker werd in de kamer, en als niemand mij kon opschrikken, stil zitten, onbewegelijk achterover, met een zakdoek over mijn oogen. Dan gaf ik mij over aan mijn gevoelloosheid. *(tot Koosje)* Jij waart het meestal, die mij weer tot bewustzijn bracht.

KOOSJE. Ik herinner mij nu ook, dat ik u wel eens den zakdoek van het gezicht heb weggetrokken.

MEVR. Soms bleef ik lijdelijk op je wachten, tot je dat deedt. Misschien was ik ook over het geheel te lijdelijk. Ik kan het niet helpen. De overgang was te snel en te vreeselijk. Toen ik trouwde, was ik een onbekookt ding, dat altijd maar zocht te lachen. Het spreekt van zelf, dat ik pa van geen andere, verkeerde levens-

lust verdacht. Hij was toen zoo onderhoudend, zoo grappig, zoo innemend. Ja, dit moet eerlijk gezegd worden: pa maakte als jongmensch een aangename indruk, vooral in gezelschap. — De overgang was te snel en te vreeselijk. Ik was onkundig, onvoorbereid en daardoor weerloos. Zoo ging ik het huwelijksleven in. En wat een huwelijksleven! Hoe ik al die jaren ben doorgekomen, begrijp ik nog niet, want Ik kan niet langer buiten dat enkele woord, dat alles verstaanbaar maakt. Ik zal het maar uitspreken. Mijn man (*zachter, in weemoed, met een blik op Koojsje*) **mijn man was een dronkaard.**

(*Pijnlijke stilte.*)

KOOSJE (*als om toch iets te zeggen*). Pa?

MEVR. Ja, mijn kind! Een liederlijke dronkaard.

ANTON. Arme vrouw.

(*Weer stilte.*)

MEVR. Als ik nu ook weer bedenken, welk een slecht voorbeeld pa heeft gehad als jongen: een vader, die zich van rijk arm heeft gedronken —

ANTON. Ook al!

MEVR. Och! dan moet ik verontschuldigen en medelij hebben.

ANTON. Tot op zekere hoogte.

MEVR. Ja, tot op zekere hoogte. Mijn voorbeeld van liefde moest voor hem sterker zijn dan zijn vaders voorbeeld van dronkenschap.

ANTON (*met kracht*). De invloed van de liefde moet sterker zijn dan die van het bloed.

MEVR. Misschien was mijn liefde te meegaand en te behoeftig Ik kon pa ten laatste niet meer achten en aanhangen. Misschien zou ik hem, nu na 12 jaren, alle verdriet en ellende, mij persoonlijk aangedaan, kunnen vergeven, als hij maar nooit had verlangd —

o! (*zij slaat vol afgrijzen de handen voor het gelaat*)
ik kan haast niet

KOOSJE (*knielt liefkozende naast haar moeder neer*). Zeg het dan niet, moe!

MEVR. Als hij mijn afkeer van hem maar had ontzien! (*heftig*) Dat mag ik hem niet vergeven! Dat haat ik in hem! Vraagt niets meer! , (*bedaarder*) Ik had het niet moeten ophalen. O, maar het heeft in me gebruld!

KOOSJE. Denk nu maar aan ons.

MEVR. Ik heb nog meer. Van het overlijden van pa moet jelui nu eens eindelijk de volle waarheid kennen. Het liet zich voorspellen, dat iemand als hij, die van elke boedelscheiding dronken thuis kwam, die misschien geen enkele notarische akte in volkomen nuchterheid heeft opgemaakt, het was natuurlijk dat zoo iemand eerlang een ongewonen dood zou sterven. — Ik kan niet uitspreken, wat ik heb doorgestaan, toen pa het delirium kreeg.

KOOSJE. Gaf pa dan niemendal om u?

MEVR. Ik zocht te verhelpen en te verbergen, waar ik kon, maar hij, in zijn aanvallen van zuiperswaanzin, ontzag niets en niemand. Waarlijk, ik heb toen durven bidden, dat hij mocht doodgaan, eer zijn kinderen aan hem een slecht voorbeeld konden gaan nemen. Dirk was toen elf jaar omstreeks.

KOOSJE (*weer plaats nemende*). Ik meende altijd, dat pa was overleden in een vlaag van krankzinnigheid.

MEVR. Ja, in de krankzinnigheid van den dronkaard. Zoo stierf hij en liet mij een bezoedeld aandenken met drie jonge kinderen na. Het was juist in den kermistijd. Op den laatsten dag van de kermis werd hij begraven. O, toen heb ik eindelijk weer eens mij zelve gevoeld! Ik ben in die eerste dagen na de

begravenis telkens midden in de kamer gaan staan, om met de armen de beweging te maken van iemand, die zijn handboeien stuk trok. Zóó. (*Zij maakt staande de bedoelde beweging en zakt dan moede op haar stoel terug.*) Twaalf jaren ben ik nog minder behandeld dan een — dan een meubel.

KOOSJE. Nu is alles voorbij, niet waar?

MEVR. Ja, nu is dat alles voorbij. Je moeder was niet te benijden, kind! Later heb ik wel halve nachten om jou wakker gelegen. Vooral toen je op denzelfden leeftijd kwaamt, waarop ik was getrouwd. Maar Anton heeft alles goed gemaakt. Aan Anton heb ik te danken, dat het mij weer een lust wordt om te leven. Door hem is in mij een nieuwe strooming gekomen. (*tot Anton*) Jij bent mij tot zegen geweest. Ik kom eens bij je. (*Zij gaat naar Anton en drukt hem aan zich.*) Mijn beste jongen!

ANTON. Moe!

MEVR. (*nadat zij weer gezeten is*). Heeft een van jelui beiden Imke intusschen hooren aanschellen?

KOOSJE. } Nee, moe!
ANTON. }

MEVR. Dat valt mij van haar tegen.

KOOSJE. Dirk is ook nog niet thuis.

MEVR. Zou het met Dirk weer zoo worden als verleden jaar in de kermis?

ANTON. Was er toen iets bijzonders met hem?

MEVR. Och... hij was geen enkelen avond thuis. Als jij er iets aan wilt doen, Anton! houd hem dan eens een avond aan de praat.

KOOSJE (*tot Anton*). Jij hebt invloed op hem.

ANTON. Hoe weet je dat?

KOOSJE. Geef er maar eens acht op.

ANTON. 't Is dan te hopen, dat die invloed sterk genoeg zal blijken.

MEVR. Dirk heeft zijn boterham van 7 uur nog niet gehad. *(Zij haalt de benoodigdheden uit de kommode te voorschijn en maakt een boterham.)* Met een koud kop koffie moet hij straks tevreden zijn. 't Is zijn eigen schuld. Wáárom blijft hij uit!

(Mevrouw stelt Dirks avondeten met een kop koffie op een hoek van de tafel gereed, waarbij Koosje haar helpt. Middelerwijl staart Anton somber voor zich heen.)

MEVR. Het doet mij echt goed, dat ik eens ernstig met jelui heb gepraat. Ik gevoel mij er een eind verder door.

ANTON *(opstaande, zegt op een bedrukten toon, die door Mevrouw en Koosje echter niet wordt opgemerkt)* Dat verheugt mij . . . om u.

MEVR. Ik ben er zoo heerlijk van overtuigd, Anton! dat jij Koosje er niets minder om zult stellen, al is haar vader ook geen goed mensch geweest. — Ik moet nu weg om Kareltje. Hij is een ongelukkige stumper, met wien je meelij moet hebben.

KOOSJE *(losweg)*. Wie heeft dat dan niet?

MEVR. Imke zal intusschen wel thuis komen. Denkt er aan — nee, 't is goed. *(Meleen is zij de kamer uit.)*

ANTON *(begeeft zich langzaam naar de kanapee)*. Zullen we —?

KOOSJE *(blij invallende)*. Ja, op de kanapee!

(Beiden nemen plaats.)

ANTON *(leunt met de hand onder het hoofd en zegt dof:)* Of wil jij liever in dit hoekje zitten?

KOOSJE. Alles kan mij niets schelen, als jij die booze hand niet weg doet.

ANTON. Ik ben niet boos.

KOOSJE. Liefeling? — Hij hoort mij niet. — Liefeling?

ANTON. Wat is er?

KOOSJE. Wat heb je toch?

ANTON (*zijn hand onder het hoofd wegnemende*). Och!

KOOSJE. Niet „och”. Anton! jij moogt nu geen uitvluchten zoeken, want dat heb jij zelf mij afgeleerd.

ANTON. Dat zal ik ook niet doen.

KOOSJE. Moet ik niet weten, wat jou hindert?

ANTON (*langzaam en somber*). Och, hoe zal ik je dat alles duidelijk maken!

KOOSJE. Begin alvast maar.

ANTON. Ik heb het benauwd gehad.

KOOSJE. Als ik maar bij jou mag zijn, maakt mij niets benauwd.

ANTON. 't Is erger dan ik ooit kon denken.

KOOSJE. Anton! wat praat je toch? Pa is nu al 12 jaren dood. Bovendien heeft hij moe zóóveel verdriet gedaan, dat ik nu over al die narigheid gauw heen ben. Ik geef nu niets meer om pa. Jij behoeft om mij geen oogenblik verdrietig te zijn, hoor, Anton! Ik gevoel heelemaal geen liefde meer voor hem. Hij is mij heelemaal vreemd. — Is nu alles goed?

ANTON. Dat is niet alles. Er is invloed —

KOOSJE (*snel*). Stil maar, mijn jongen! Als je maar even wilt bedenken, dat ik bij pa's overlijden een kind van 8 jaren was, dan begrijp je, dat ik toen nog heelemaal geen slecht voorbeeld had kunnen nemen aan pa. Er is nooit jenever, brandewijn of zoo iets over mijn lippen geweest — hé, bah! dat vieze goed! Ik heb pa nooit dronken gezien, ik herinner mij er zelfs niets van, dat ik hem ooit iets heb zien gebruiken. (*In blijde verwachting*) Stelt **dát** je niet gerust?

ANTON. Kom eens even op de knietjes vóór mij liggen.

KOOSJE (*voldoet aan het verlangen*).

ANTON (*droevig*). Nee, dat stelt mij niet gerust.

KOOSJE. Ik doe mijn best toch zoo.

ANTON (*langzaam*). Je grootvader: een dronkaard, je vader: een dronkaard, je eene broer: idioot en . . . (*hij haalt de schouders op*). O, mijn onschuldig meiske! het is mis . . . Jouw familie is belast met erfelijke drankzucht.

KOOSJE (*opspringende*). O-o-o! An-ton! Zou dat waar zijn? Daaraan had ik niet gedacht. (*Op klagend-verwijtenden toon*) Ik heb alleen aan jou gedacht.

ANTON. Het laat zich niet veranderen. De familie Van Tuinen is erfelijk belast. Grootvader — vader — kind.

KOOSJE. Ik ook?

ANTON (*smeekend*). Laat mij geen ja zeggen.

KOOSJE (*op troostenden toon*). Anton! (*Zij wil Anton aanvatten*.)

ANTON (*afwerende*). Nee, laat me.

KOOSJE. Hij weert mij af!

ANTON. Ik kan niet.

KOOSJE (*naast Anton plaats nemende*). Ik mag toch wel naast je zitten?

ANTON (*met de handen voor de oogen*). Ben ik daarvoor geheelonthouder?!

KOOSJE. Waar-voor?

ANTON. Dat kan ik zoo niet zeggen!

KOOSJE. **Als** ik je maar begreep, maar ik begrijp je niet!

ANTON (*klagend*). Had ik dat geweten —!

KOOSJE (*verschrikt*). O, Anton! nu begrijp ik je.

ANTON (*toonloos*). Ik heb nog niets gezegd.

KOOSJE. Nee, Anton! dat is leelijk van je, heel leelijk van je. Als jij vooruit hadt geweten, dat ik . . . uit een dronkaardsfamilie was, dan —!

ANTON. Ik heb immers —

KOOSJE. Nee, Anton! laat mij eens zeggen, hoe leelijk je gedachten aan den gang waren! Dan zou je mij niet gevraagd hebben.

ANTON (*ontsteld*). Zoo meen ik het niet.

KOOSJE. Hoe meen je het dan wél?

ANTON (*ontwijkend*). Och —

KOOSJE. Niet „och”.

ANTON (*met een gedwongen glimlach*). Vergeef me, dat ik een oogenblik medelijden met mijzelf had.

KOOSJE. Spijt het je, dat je niet eerst van buiten af nauwkeurige inlichtingen hebt ingewonnen omtrent mijne familie? — Had je mij lief, voordat je daaraan kondt denken?

ANTON. Dat is immers gebleken.

KOOSJE. Ik weet wel, dat er heeren zijn, die eerst alzulke inlichtingen vragen, om zich zelven, als het hun goed toelijkt, verliefd te maken, maar daar zeg ik „bah!” op. — Anton! denk jij, dat liefde, wezenlijke liefde, kan afhangen van inlichtingen?

ANTON. Verliefdheid wel, liefde niet.

KOOSJE (*met nadruk*). Zou jij mij ooit kunnen liefkrijgen, zonder mij te moeten vragen?

ANTON (*beschouwt haar een oogenblik met toenemend welgevallen*). Ik zou je dadelijk aan mij moeten drukken.

KOOSJE. Doe het dan.

ANTON (*omarmt Koosje*).

KOOSJE. Zoo is het heerlijk.

ANTON (*neemt weldra weer een nadenkende houding aan*).

KOOSJE. Och hee! je bent al weer even onhandelbaar als zoo pas. Wat moet ik met je beginnen?

ANTON. Ik weet het niet.

KOOSJE. Anton! het moet je spijten, dat je mij iets verbergt.

ANTON (*met gebaren*). Er gaat zooveel in mij om. Ik kan mij maar zoo niet uitstorten.

KOOSJE. Kan dat niet?

ANTON. Je moet mij gelooven. Kwel mij toch niet.

KOOSJE (*schreiende*). Nu **kwel** ik je al!

ANTON (*haar aanhalende*). Het spijt me, dat ik jou iets verbergt. Wil je geduld hebben?

KOOSJE (*nog schreiende*). Ja wel. Maar ik word wanhopig.

ANTON. Dan ben je niet geduldig.

KOOSJE (*vlijt haar hoofd aan Antons schouder*). Jij moet alles zelf maar weten. Ik geef mij aan jou over. Zóó als ik ben.

ANTON (*strijkt in gedachten een paar malen met zijn hand over haar hoofd*).

KOOSJE (*gedwee*). Erfelijk belast — wat wil dat ook weer zeggen? Waarmee was je dan belast?

ANTON. Met de drankzucht van je voorgeslacht of met de gevolgen daarvan.

KOOSJE (*gedwee*). Wat zijn ook weer die gevolgen?

ANTON. Drankzucht zelf en verder hersenzwakte, willoosheid, verwildering, idiotisme —

- KOOSJE (*zich oprichtende, grijpt met de hand aan haar hoofd*).
O, ja! Schei maar uit!
- ANTON. Dronkenschap is oorzaak en gevolg beide. Dronkenschap is de moeder van hersenzwakte en hersenzwakte is een open deur voor dronkenschap.
- KOOSJE. Omdat er dan geen weerstandsvermogen is tegen de verleiding?
- ANTON. Daarom. Het komt van alcohol en keert tot alcohol. O, 't is een vreeselijke kringloop! Wie eenmaal in dien kring is, blijft mee ronddraaien . . . Of er moet een wonder gebeuren.
- KOOSJE (*waarschuwend*). Sst, moe.
- MEVR. (*komt binnen en blijft bij de tafel staan*). Ik moet wel dadelijk weer terug. Is Imke nog niet thuis?
- KOOSJE. Dan zou ik haar toch gehoord hebben.
- MEVR. Ja, want zij heeft geen sleutel. Zou zij nu werkelijk bij de eerste de beste kermis misbruik maken van mijn toegankelijkheid!
- KOOSJE. Dat zou ik haar afleeren, moe!
- MEVR. O, die mallemlenmuziek is in één woord ellendig. 't Is muziek uit de hel. Ik hoor ze achterboven aldoor uit de verte. Toen ik eyentjes op een stoel indommelde, moest ik er, warempel! van droomen.
- KOOSJE. Van den mallemlen?
- MEVR. Ja, is het niet belachelijk? Een mensch op mijn leeftijd, die nog van mallemlens droomt! (*Zij lacht even.*)
- ANTON. Dat komt alleen van de muziek.
- MEVR. Ik moet jelui mijn droom wel even vertellen, voordat ik hem kwijt ben. Ik droomde, dat ik stond te kijken naar een mallemlen, die in vollen draai was. Op een kleinen afstand van me zag ik dokter Wroensel ook staan.

De malle-molen was opgepropt van menschen. Maar het vreemde van het geval was, dat er minstens evenveel oude lui en volwassenen in zaten als kinderen. Onze familie was rijkelijk vertegenwoordigd: grootpa Van Tuinen en pa en Dirk en Karel-tje en jij, Koosje! Karel-tje gierde het uit van „hie! hie!” Imke was er ook. Zij stond dichtbij Karel-tje boven op een paard. Stel je voor. Plotseling had ik jou vlak naast mij staan, Anton! Maar jij keekt kwaad en begint dadelijk te schreeuwen van „Springt er uit!” Maar de feestvierende menigte keek jou aan, alsof jij niet wijs waart. Onvoorziens deed jij een sprong en greep een ijzeren stijl van den malle-molen. Maar er was geen houden aan en dokter Wroensel riep spottend: „Hij krijgt het niet gedaan!” Ik hoor het hem nog roepen. Iederen keer nu, als we Koosje in het oog kregen, vloog jij weer op zoo'n stijl af en liet je een eindje meeglijden.

ANTON. Wonderlijk treffend.

MEVR. Dol.

ANTON. Gebeurde verder nog wat?

MEVR. Dat is nu jammer. Wat verder gebeurde, is mij ineens ontschoten. Voordat je mij vroeg, wist ik het, dunkt me, nog.

ANTON. Bezin u eens.

MEVR. 't Helpt niet. Er gebeurde nog wel iets, maar daarvan staat mij niets meer voor den geest. — Is Dirk ook nog niet thuis?

KOOSJE. Nee, moe!

(In de verte roept Karel: „Moe!”)

MEVR. *(heengaande)*. Akelig.

KOOSJE *(legt in vervoering haar handen op Antons schouders)*. Anton! . . . Heerlijke jongen! . . . Zie mij in de oogen.

Zie mij recht in de oogen, zoodat ik mij zelve als
jouw oogappel zie. Ja, zóó Anton!
jij bent toegesprongen! Mijn redder! (*als in een open-
baring* :) Weet je waarvoor jij geheelonthouder bent?

ANTON (*onwillekeurig meegevoerd*). Ja?

KOOSJE. Ik weet het.

ANTON. Ja?

KOOSJE. **Om mij te redden!** Is het niet zoo?

. Ben je niet blij, dat ik alles zoo goed begrijp?

(*De deur gaat voorzichtig open.*)

KOOSJE. Alweer gestoord.

DIRK (*zijn hoofd naar binnen stekende*). O, ben jullie het
maar. — Zoo laat nog aan het luchtprieeltjes bouwen?
Of is het nog vroeg?

KOOSJE (*geërgerd*). 't Is laat genoeg.

DIRK (*komt binnen met zijn schoenen in de hand*).

KOOSJE. Wat zoek je hier?

DIRK (*gemoedelijk-aanstellerig*). Geliefden! ik zoek mijn da-
gelijksch brood.

KOOSJE (*zich te binnen brengende*). O, ja. — Nu, dáár (*heen-
wijzende*) staat het. Eet maar gauw op.

DIRK (*zet zich neer vóór zijn boterham, plaatst zijn schoenen
naast zijn bord en mompelt*). Hê, ik word beroerd van
dat licht. Die lamp stijgt mij waarchtig naar het hoofd.

KOOSJE. Dirk! Wat begin je?

DIRK (*gemoedelijk-aanstellerig*). Heb je nog al wat lucht-
prieeltjes in je hangende tuinen?

KOOSJE. Wil je die vuile schoenen wel eens van de tafel zetten!

- DIRK (*zijn hand over de schoenen uitstreckende*). Zij hebben mij veilig gedragen tot op de deurmaat dezer woning, waarna ik onhoorbaar moest worden. Zij zijn vernederd geweest om verhoogd te worden. Ik heb twee schoenen, Jason had er maar één. Want zie, Jason had zijn anderen schoen in het water verloren en dat was net zijn geluk.
- KOOSJE. Je bent flauw aan den gang met je onzin. (*Zij staat op en werpt de schoenen op den vloer*). Als jij het niet doet, doe ik het.
- DIRK (*gemoedelijk-aanstellerig*). O, Koosje! denk aan het zwaard van Da- (*hij bezint zich even op den klemtoon*) moeles. Zeg ik het goed, Anton?
- ANTON (*springt op van de kanapee, loopt eenmaal de kamer op en neer, waarna hij weer plaats neemt*).
- KOOSJE. Maak nu voort, Dirk!
- DIRK (*etende*). Ja, ja. — Koffie? (*Hij brengt het kop koffie aan den mond*.) Deze koffie moet moe zelve maar opdrinken met een scheutje warme toe. Of geef ze aan een ouden kameeldrijver.
- KOOSJE (*glimlachende*). Jij bent een nare jongen.
- DIRK (*met den mond vol*). Maak me niet week.
- KOOSJE (*zich tot Dirk vooroverbuigende*). Dirk! wat zal Anton wel van je denken?
- DIRK (*als boven*). Je moet hem maar eens uitvragen. Dunkt mij tenminste.
- KOOSJE. Och, jij! (*Zij laat zich ontstemd op de kanapee vallen.*)
(*Terwijl Dirk verder eet, zitten Anton en Koosje in stilzwijgen neer.*)
- DIRK (*opstaande*). Ik heb onze Imke vanavond ook gezien. In den mallemolen met mijnheer, haar vrijer. Nee maar! ik wist niet, dat er zooveel verborgen lawaai in die meid zat.

KOOSJE (*tot Dirk*). Waarom heb je haar niet — ? Nee, dat kon je niet doen.

DIRK. Wat zou ik? Nota bene! Ik wil geen pak op mijn nek hebben van dien kaffer.

ANTON (*half in gedachten*). Wie is die kaffer?

KOOSJE. Dirk bedoelt den vrijer van Imke.

ANTON (*binnensmonds*). O.

DIRK (*zich vóór Anton plaatsende*). Jij bent nog eens een mannetjesvent.

ANTON (*ontwikkend, met een lachje*). Ja, dat is goed.

DIRK. Ik wist wel, wat ik deed, als ik in jouw schoenen stond. Ik draaide eens een keertje om de aarde. Want zie, met **mijn** vaderlijk erfdeel ziet het er beroerd slecht uit, maar **jij** bent door je erfenis een man in bonis.

ANTON. Jij hebt goed praten.

DIRK. Maar, 't is waar ook, jij bent niet vrij meer.

KOOSJE. Toe, Dirk! houd nu op.

DIRK (*aangedaan onder den indruk van zijn eigen welgemeende woorden*). Nee, Anton! ik heb er heelemaal niets tegen, dat jij mijn zwager wordt. Word jij dat maar gerust. Jij doet er mij bepaald een grooten dienst mee. Want zie, Koosje is mijn eenige zuster en ik hecht nu eenmaal bijzonder aan mijn familie en daarom zou ik het allerberoerdst vinden, als het **haar** slecht ging. (*tot Koosje*) Maar bij Anton heb jij geen nood. (*Hij buigt zich over, om op beider schouder een hand te leggen*).

KOOSJE. O, Dirk! wat stink je naar drank.

DIRK (*zich oprichtende, met gevoel van eigenwaarde*). Hoor eens, Koosje! jij bent er veel te nuchter voor om dat te begrijpen. Als ik één zoo'n onnoozel cognacje op heb, ben ik dadelijk een heel ander mensch. Je herkent

me niet meer. Want zie, dan merk ik zelf nog eens, dat er wat in me zit. Dan toon ik den menschen, nog eens, dat ik wat wil. Hier! zeg ik. Komt maar op! zeg ik. Ik wil jullie allemaal bewijzen, dat ik een kerel ben, die vast in de schoenen staat —

KOOSJE. Trek dan eerst je schoenen aan.

DIRK (*terneergeslagen en spijtig*). Hé-ê-ê! wat val je mij daar beroerd in de rede

ANTON (*bemoedigend*). Hoe wil je dat bewijzen?

DIRK. Ja, Anton! als de wil er maar is, als die er maar is, de wil, dan sta ik voor niks. Dan voel ik vermogen. O, man! dat voelt zoo heerlijk. Want zie, ik wil een kerel wezen, die — nu niks meer. Anders valt zij (*doelende op Koosje*) er weer tusschen in. Morgen wil ik jou wat van mijn voornemen vertellen, Anton! Je zult van mij opkijken. Dat zul je, als je eerlijk bent, en dat ben je. Ik wil aan jou alles wel vertellen, Anton! Jij bent een beste. Maar morgen. Nu niks meer. (*Hij keert zich om, neemt zijn schoenen onder den arm en verdwijnt met de woorden:*) Morgen. O, man! Morgen.

(Anton en Koosje kijken Dirk na, zelfs als hij de kamer reeds uit is.)

KOOSJE. O, Anton! ik word zoo angstig.

ANTON. Waarvoor?

KOOSJE. Ik word zoo angstig.

ANTON. Je moet toch kunnen zeggen waarvoor.

KOOSJE. Ik kan je wel zeggen, hoe'n gevoel ik heb. (*zeer langzaam*). 't Is mij alsof de zoldering aldoor zachtjes naar beneden zakt, aldoor, en alsof de zijwanden, alle vier tegelijk, langzaam komen aanschuiven, ijselijk langzaam, en alsof dat binnen in mijn hoofd alles net zoo gebeurt, maar heel in 't klein.

ANTON (*angstig*). Och, dat is onzin.

KOOSJE. Ik kan het niet helpen.

ANTON. Verman je dan toch.

KOOSJE. Ik kan niet.

ANTON (*angstig*). Het **moet**.

KOOSJE (*schreiende*). Ik zal mijn best doen, hoor! dat die angst gauw weggaat Waar is dat verrukkelijke oogenblikje van zoo even, toen je mijn redder waart?!

ANTON. Leun maar met je hoofdje tegen mijn schouder.

KOOSJE (*leunende*). Ik heb je immers verteld, dat ik geen sterk hoofd bezit.

ANTON (*angstig*). Maar je **wilt** niet genoeg.

KOOSJE (*schreiende*). Och, Anton! jij bent zeker te flink voor mij.

ANTON (*lief*). Zakt die angst wat af?

KOOSJE. Ja, op jouw schouders zakt ze af
Anton! wat denk je van Dirk?

ANTON. Hij was verre van nuchter.

KOOSJE. Was hij dan **toch** dronken! Maar Anton! waarom heb je hem er niets van gezegd?

ANTON. Met dronken menschen moet je wachten, totdat zij uitgeslapen zijn.

KOOSJE. Wil je toch wat voor me doen? Nee, blijf maar hier. Ik kan je onmogelijk missen Och nee, ga toch maar.

ANTON. Wat bedoel je nu?

KOOSJE. Ga dan even kijken, of Dirk rustig en wel te bed ligt. Wil je?

ANTON (*berustend*). Als je het graag hebt

KOOSJE. Ik heb ook graag, dat je gauw bij mij terug bent.

ANTON (*gaat met moede schreden de kamer uit*).

KOOSJE (*ziet Anton na, totdat hij de kamer heeft verlaten, waarop zij het hoofd in de handen verbergt en op haar knieën vóór de kanapee zinkt*). O, mijn hoofd, mijn hoofd valt in!

.
 (Toonloos somber en werktuigelijk reciteert zij :) „Wat een kruis, wat een kruis! Geen jenever meer in huis!”

(Plotseling zich bezinnende, springt zij op met een kreet)

Ik — word — nog — gek!

(Zij tracht zich te herstellen en stampt op den vloer.)

Ik wil, het moet. (Bijna gelijktijdig grijpt zij aan haar hoofd en zinkt dan weer langzaam op de knieën vóór de kanapee.)

. (Hartstochtelijk snikken)

Nee, nee, nee, nee, nee (Zij vermant zich zichtbaar en neemt weer plaats op de kanapee. Dan houdt zij verschrift het oog op de deur gericht, terwijl zij met haar vingers zenuwachtig de tranen wegveegt.)

ANTON (*treedt met moede schreden binnen en zegt verdrietig*):
 Een mooie kerel! Ik heb hem naar bed moeten brengen. Hij lag te slapen met zijn armen over de tafel en met zijn hoofd op een groot blad schoon papier, waar een cognacje overheen stroomde. Op dat papier stond bovenaan met groote letters, nat van den cognac: T R A N S V A A L. (*ironisch*) Is dat misschien zijn grootsche voornemen?

(Anton gaat staan vóór Koosje, die zelve op de kanapee blijft zitten.)

KOOSJE. Anton! veracht je ons?

ANTON. Hoe komt dat in je op!

KOOSJE. Veracht je Dirk?

ANTON. „Verachten” is het woord niet.

KOOSJE. Veracht je **mij** misschien?

ANTON. Ik heb je immers lief.

KOOSJE. Dus veracht je mij **nog** niet?

ANTON (*angstig*). Nog niet?! — Mag je dat vragen?

KOOSJE. Dat moet je ook nooit doen. Want, Anton! —

ANTON. Koosje! kijk mij eens aan.

KOOSJE (*kijkt Anton aan*).

ANTON (*bezorgd*). Ben je wel goed?

KOOSJE. Als ik aan den drank kwam?

ANTON. Begin je **daarover**?! Ik vreesde het al.

KOOSJE. Zou dat nooit kunnen gebeuren? Wat dunkt je?

ANTON. Houd op! houd op!

KOOSJE. Nee, wat dunkt je?

.....
ANTON (*met de hand voor de oogen*). Zij ligt onder den vloek.

KOOSJE. Hoe vreeselijk klinkt dat! Zeg het zachter.

ANTON (*somber, voor zich zelven alleen*). De open deur is er. Verder hangt alles en nog eens alles van de omstandigheden af.

KOOSJE. Als ik nu eens aan den drank kom, zul je mij dan toch niet verachten? O nee, nooit verachten. Want dan verstoot je mij. Je moet mij slaan, hard slaan op de vingers, zoodat de vingers rauw en stuk zijn, en dan zal ik er wel afblijven. Of anders moog je mij ook wel opsluiten, in een kooi wel, maar je moet nooit van mij weggaan.

ANTON (*meer verteederd*). Arme lieveling! de omstandigheden zijn immers goed.

KOOSJE. Ja, dat is waar. Als jij bij mij blijft, zijn de omstandigheden goed. Als jij bij mij blijft, ben ik gelukkig en als ik gelukkig ben, is er immers geen verleiding. Ga je dan **niet** weg?

ANTON (*langzaam en ernstig*). Nee.

KOOSJE. En zal dan ook de invloed van de liefde sterker blijken te zijn dan die van het bloed?

ANTON (*kijkt verrast op en zegt dan langzaam met moed*) Ja.

.....
 (*Men hoort achtereenvolgens de huisschel, het dichtslaan van de voordeur en gepraat in de gang.*)

MEVR. (*komt ontdaan de kamer in*). Nu kunnen we eindelijk gaan slapen. Ze is thuis. Is dat een wijze van doen? Eerst kwakt ze de voordeur met een onbetamelijk geweld dicht en dan krijg ik nog een boezen mond toe, omdat ik er iets van zeg. Ik heb het nog nooit zoo met haar gehad. Nog nooit, zoolang als zij hier is. Ik laat haar met een bezorgd gemoed gaan, alsof ze mijn eigen kind is, en nu zal ze mij nog het zwijgen opleggen over haar laat thuiskomen. — (*op Koosje ziende*) Koosje, kind! wat zie je er verjaagd uit. Je rilt, geloof ik. Komt, nu maar afscheid nemen. 't Is hoog tijd.

TWEEDE BEDRIJF.

't Is voormiddag. Op de groote tafel bevindt zich een onopgeruimd ontbijt. Mevrouw komt voorzichtig binnen met Koosje in den arm, die gekleed is in wit nachtgewaad, waarover een groote, roodgele sjaal geslagen is. Zij bewegen zich naar de alkoof.

MEVR. Voetje voor voetje. We komen er wel.

KOOSJE (*met zwakke stem*). Lijk ik niet grappig in dien ouden sjaal?

MEVR. Vroeger leek ik zelf er wat mooi in!

KOOSJE. Is hij wel zoo oud als ik?

MEVR. Ouder. Ik heb hem gekocht. . . . (*met gezonken stem*) in mijn bruidsdagen.

(*Een tijdlang zwijgen.*)

KOOSJE. Het is vandaag toch Zondag?

MEVR. Ja, het is Zondag en ook een mooie, zonnige dag. Je hadt met Anton anders een prettige wandeling kunnen maken.

KOOSJE. Ik had wel met hem naar de kerk gewild.

(*Een tijdlang zwijgen.*)

MEVR. Ben je nog zoo duizelig?

KOOSJE. Ik geloof, dat het weer erger wordt.

MEVR. Niet meer praten en gauw in bed. Ik zal dadelijk om den dokter sturen. Het is anders den geheelen morgen zoo goed gegaan.

KOOSJE. Ik houd niet van den dokter.

MEVR. Kom, kom! Dat zijn meisjeskuren.

KOOSJE. Dokters begrijpen toch maar alleen, wat er in je lichaam omgaat.

MEVR. *(opent de alkoofdeur en verdwijnt met Koosje in de alkoof.)*

(Men hoort een enkel onverstaanbaar woord.)

MEVR. *(komt uit de alkoof terug, laat de deur open staan en zegt, zich omkeerende, tot Koosje:)* Doe nu je best, dat je gauw weer sterker wordt. En houd je verder zoo stil als een muisje bij zonneschijn. *(Vervolgens roept zij buiten de kamerdeur)* Imke! *(Zij wacht op antwoord)* Kom je ook?

IMKE *(uit de verte)*. Ja-a-a-a!

MEVR. *(sussend)*. Nou, nou.

IMKE *(binnenkomende met ontevredenheid op het gelaat)*. Wat zal ik?

MEVR. Je zet een gezicht, alsof ik je het grootste onrecht aandoe.

IMKE *(maakt een wrevelig geluid en gebaar)*.

MEVR. Moet dat zóó, Imke?

IMKE. Zeg u maar, wat ik moet doen.

MEVR. Jij bent sedert gisterenmorgen opmerkelijk veranderd.

IMKE. Dat kan wel wezen.

MEVR. En zeer in je nadeel.

IMKE *(met trotserende onverschilligheid)*. Nou, wat zou dat?

- MEVR. Dat zou zooveel, dat je gauw weer de Imke van vroeger moet worden.
- IMKE Omdat ik gisterenavond wat laat thuiskwam?
- MEVR. Zeg maar: **heel** laat.
- IMKE. Ik ben de eenige niet en een ander neemt ook zijn vrijheid.
- MEVR. Menige huisvrouw zou jou dat vrij wat meer kwalijk hebben genomen dan ik heb gedaan, maar —
- IMKE (*met verheffing van stem*). Stuur u mij dan maar weg.
- MEVR. Is dat een taal! Laat mij uitspreken en spreek zelf wat zachter om juffrouw Koosje. (*Zij doet de alkoofdeur dicht.*) Maar dat late thuiskomen wil ik heelemaal vergeten en al je onbetamelijkeit van gisterenavond wil ik voor dezen keer als **ongebeurd** beschouwen, wanneer je die ontevredenheid nu ook op staan-den voet laat varen.
- IMKE (*minder luide*). Stuur u mij dan maar weg.
- MEVR. Schaam je, zóó te spreken. Hals over kop wegsturen. Wie doet dat nu? Buitendien, ik heb je pas weer ingehuurd. Nee, Imke! wij hebben het altijd goed met elkaar kunnen vinden en daarom wil ik het nog wat met jou volhouden, te meer sedert ik van jou weet, dat je opvoeding thuis wel wat erg gebrekkig is geweest.
- IMKE (*snibbig*). Dat weet ik wel.
- MEVR. Ik bemerk, dat ik je vooreerst aan je lot moet overlaten. Na een paar dagen zul je uit eigen beweging wel tot inkeer zijn gekomen.
- IMKE (*wrevelig en binnensmonds*). Inkeer.
- MEVR. (*met plotselingen nadruk*). Ik heb nog eens ernstig met je te praten, Imke! Wil je nu wel even naar de kamer van mijnheer Douwes gaan en mijnheer verzóeken, oogenblikkelijk hierheen te komen

— meer behoef je er niet bij te zeggen, ik heb zelfs liever van niet — en wil je dan ook wel even bij dokter Wroensel aanschellen, of de dokter, zoo spoedig als hij kan, naar een zieke hier wil komen kijken?

(Imke wil juist heengaan, als Karel door zijn binnenkomen haar doet blijven.)

KAREL *(drenzerig)*. Ik wil mee . . . naar den mallemolen.

MEVR. Loop rond met je mallemolen. Dat houdt niet op. Mijn hoofd draait van die dingen.

KAREL *(als boven)*. U hebt beloofd.

MEVR. Karel! de mallemolen staat vandaag den geheelen dag stil.

KAREL. Jokt u.

MEVR. Foei, Karel! En dat tegen mij. De mallemolen moet stilstaan, omdat de menschen naar de kerk moeten.

KAREL. Imke! is dat zoo, dat de mallemolen stil staat?

MEVR. Waarom geloof jij je moe niet?

KAREL *(sterk aandringend)*. Imke! is dat zoo?

MEVR. *(verongelijkt)*. Hê, Karel!

IMKE *(welwillend)*. De mallemolen is nu dicht, Karel! Ze hebben er een groot zeildoek omheen gedaan. Van de paarden en van de leeuwen zie je nu niemendal. De mallemolen draait niet meer en er is ook geen muziek meer.

KAREL. Dan heeft Anton den mallemolen dichtgemaakt.

MEVR. Och, dat is onzin. Wat zou Anton daaraan hebben!

KAREL. Ja, Anton heeft hem ook stil gemaakt.

MEVR. *(glimlachende bij een herinnering)*. Hoe is het mogelijk!

IMKE. Om 7 uur vanavond gaat alles weer open, mevrouw

- KAREL. Dan zal ik Anton den heelen avond in de donkere kast opsluiten! Hie! hie!
- MEVR. (*ontstemd het hoofd schuddende tegen Imke*). Wat behoef je dat nu te zeggen, waar hij zelf bij is!
- IMKE (*met trotseerende onverschilligheid*). O, 't kon immers best wezen, dat u het goed vondt, als ik vanavond na 7 uur Karel'tje meenam naar den mallemlolen.
- MEVR. (*gebelgd*). Nee, Imke! Dank je wel. Hoe durf je met zóó'n voorstel aankomen na zóó'n slechte inwijding als van gisterenavond!
- IMKE. Nou, 't is goed. (*Meteen keert zij zich kort en driftig om en gaat heen.*)
- KAREL. Imke!! (*Hij begint krankzinnig te huilen en wil Imke achterna.*)
- MEVR. (*duwt Karel terug*). Houd haar niet op. Zij moet naar den dokter voor Koosje, die zoo ziek is. — Die meid maakt mij heelemaal overstuur.
- KAREL (*laat zich voorover vallen en trappelt met zijn teenen op den vloer*).
- MEVR. Stil, Karel! Koosje heeft zoo'n hoofdpijn.
- KAREL (*begint nog heftiger te huilen en te trappelen*).
- MEVR. Balsturige jongen! Laat dat nu om Koosje.
- KAREL (*houdt niet op*).
- MEVR. (*gaat naar de kommode, sluit een lade open, haalt een paar cigaretjes te voorschijn, sluit de lade dicht en gaat met de cigaretjes naar Karel*). Hier heb je een paar cigaretjes. Sta dan oogenblikkelijk op en wees zoet.
- KAREL (*staat op, staakt zijn gehuil en neemt de cigaretjes*). Als ik den heelen dag mag rooken, wil ik vanavond ook zoet zijn.
- MEVR. Dat zullen we eens aanzien. Ga nu in den tuin of in de keuken, maar hinder ons hier niet.

KAREL (*verlaat grinnikende de kamer*).

MEVR. (*ruimt het ontbijt op, voorzooverre dat zij een ontbijtboterham met kop thee gereed stelt op denzelfden hoek van de tafel, waar Dirk den vorigen avond zijn avondboterham zat te eten. Vervolgens luistert zij aan de alkoofdeur en zegt zacht:*) Slaap je? Slaap je? Ze slaapt. (*Daarna verdwijnt zij in de alkoof en komt terug met den sjaal. Met zorg slaat zij den sjaal om en gaat zich zelf in den spiegel waarnemen.*) Ach! Ach!

(*Er wordt aan de voordeur gescheld.*)

MEVR. (*doet haastig den sjaal af, brengt dien in de alkoof en gaat de kamer uit met de woorden:*) O, hee! Imke is er niet!

(*Weldra treedt Anton binnen, op den voet gevolgd door mevrouw. Anton is gekleed in diplomaat, zijn gelaat teekent doorgestane vermoeienis, zijn oogen staan wat hol.*)

ANTON (*zich omkeerende tot mevrouw, als deze nog bij de deur is*). Nee, Imke ben ik niet tegengekomen. Dat is te begrijpen, want ik kom heelemaal achterom. Ik heb een borst vol frissche landlucht opgehaald. Om 5 uur vanmorgen was ik het bed al uit —

MEVR. Hee, zoo vroeg?

ANTON (*in toenemende verrukking, welke mevrouw zóó naar hem doet luisteren als herkent zij hem niet*). Ja, en om 6 uur zwierf ik al buiten de stad. O, die weilanden! De hemel daarboven hing vol leeuwerikjes. Och, wat zijn dat heerlijke diertjes! Ik heb ze altijd miskend. 't Was soms of het uit de blauwe lucht klankjes **re-gen-de**. De oogen werden mij er vochtig van. Einden ver liep ik aldoor naar boven te turen, want wanneer ik zoo'n lofprijzend leeuwerikje hoorde, moest ik het ook met de oogen opzoeken en volgen, of ik wou of niet. Ja, dat was een goddelijke aantrekkingskracht Nu kom ik Koesje afhalen om met me naar de kerk te gaan. Waar blijft ze?

- MEVR. Och, Anton! ik zal het je maar ineens zeggen: Koosje is ziek.
- ANTON (*een oogenblik verplet*). Zij, ziek?!
- MEVR. Daarvoor had ik Imke om jou heengestuurd.
- ANTON. Ziek, zegt u?
- MEVR. Zij is ten minste zoo duizelig en zoo koortsig en zij—
- ANTON. Waar is ze?
- MEVR. (*heenwijzende*). In de alkoof.
- ANTON (*op schreienden toon*). Ellendig! Ellendig!
- MEVR. Ik heb haar vanmorgen hier te bed gebracht, omdat ik hier alles bij de hand heb. En buitendien, als de dokter eens kwam
- ANTON (*als boven*). Dat het eerst zóó ver moest komen!
- MEVR. (*bemoedigend*). Wij moeten allebei ons best maar doen, dat zij er gauw weer bovenop komt.
- ANTON. Slaapt ze of wat doet ze?
- MEVR. Zij slaapt. Ga maar eens kijken.
- (Anton verdwijnt behoedzaam in de alkoof, terwijl mevrouw hem nastaat. Men hoort uit de alkoof een kort, bedwongen snokken.)*
- ANTON (*terugkomende uit de alkoof, op aanklagenden toon*). God, God! dat behoefde niet meer. (*Hij laat de alkoofdeur half open.*)
- MEVR. 't Is voor Koosje veel te erg geweest. Slaapt ze nog?
- ANTON. Ja, ze slaapt nog, maar niet rustig. Ze draait haar hoofd zoo heen en weer.
- MEVR. Dat deed ze vannacht ook.
- ANTON (*langzaam verzuchtende*). Ja, vannacht.
- MEVR. Ja, ik heb een verschrikkelijken nacht met haar beleefd.

ANTON (*heftig in verbijstering*). Spaar mij niet.

MEVR. (*smeekend*). Houd je wat in.

ANTON (*als boven*). Ik moet de **waarheid** weten.

MEVR. (*met een veelbeteekenend gebaar*). Daarvoor moet men **sterk** wezen, Anton! Nu dan, ik was juist wakker geworden van zoo'n voorbijjoelende bende — dat moet nog vóór half twee geweest zijn — toen ik tot mijn grooten schrik hoorde, dat Koosje lag te ijlen. Natuurlijk stond ik in een ommezien bij haar. Je hadt haar eens moeten hooren. Akelig! Zij ijldes over allerlei: over een kruis en over een mallemlen — wat licht te verklaren is — maar ook telkens over „verjagen”. Weet jij ook met zekerheid, of ik gisteren-avond bij het afscheid tegen haar heb gezegd, dat zij er wat „verjaagd” uitzag?

ANTON. Ja, ik ben er zeker van, dat u zoo iets hebt gezegd.

MEVR. Ik begrijp niet, hoe haar die uitdrukking zoo kon bijblijven. Ik heb er niets kwaads mee bedoeld en hoe zul je zoo iets dadelijk anders zeggen!

ANTON. Maak u daar toch niet ongerust over.

MEVR. Nee; maar het allerakeligste vond ik haar ijlen over een „open deur”.

ANTON (*in bedwongen aandoening*). Arm, arm, arm kind!

MEVR. Als zij over die „open deur” begon, Anton! maakte ik het mijzelf zóó benauwd, dat ik het niet kon laten, telkens om te kijken, of er een deur was die open stond. Het bracht mij geheel in de war. Nu, 't was ook in het holle van den nacht. Eindelijk vond ik een uitkomst. Ik maakte er een **kerkdeur** van en stelde zoo mijzelf gerust, wat mij het best gelukte, wanneer ik hardop over een open **kerkdeur** meepraatte.

.
Ik dankte den Hemel, toen Zijn licht verscheen, want er waren oude spoken binnengekomen.

ANTON (*blijft een oogenblik als wezenloos staan*).

MEVR. (*met een hand op Antons schouder*). Ga eens zitten.
(*Zij neemt plaats aan de tafel*.)

ANTON (*gaat langzaam tegenover haar zitten*).

MEVR. Arme jongen.

(*Anton laat het hoofd in de gevouwen handen op tafel vallen en blijft een tijdlang zóó zitten, terwijl mevrouw hem meewarig gadeslaat*.)

MEVR. (*met de hand over de tafel heen een opwaartsche beweging makende*). Het hoofd naar boven!

ANTON (*richt bemoedigd het hoofd op*).

MEVR. Anton?

ANTON. Wat, moe?

MEVR. Ben je eenigszins boos op mij?

ANTON. Op u? Boos?

MEVR. Verdrietig dan?

ANTON. Ik heb u niets te verwijten.

MEVR. Het kon wezen, dat je mijn bekentenis van gisterenavond nu achterna afkeurde. Ik geef er mij zelf de schuld van, dat Koosje nu zoo náár ligt. — Anton! had ik niets moeten vertellen? Of alleen aan jou?

ANTON. U hebt er goed mee gedaan.

MEVR. Ook nog, nu Koosje er zoo náár van is?

ANTON (*boven zich zelf uit*). Het mocht niet anders.

MEVR. Ja, Anton! jij bent het, die mijn aandacht hebt bepaald bij dien tekst uit het Evangelie van Johannes Herinner jij je ons gesprek van toen nog?

ANTON. Ja heel goed.

MEVR. We zaten juist zooals gisterenavond, met ons drieën. Ik heb er toen weinig op gezegd, maar ik kon die woorden niet van mij afzetten. „De waarheid zal u vrij maken.” Ik heb het nu bij eigen ervaring, dat de waarheid een vrijmakende kracht is, want ik gevoel mijzelf een eind verder dan vroeger, toen ik aldoor op hetzelfde vastzat. Maar, Anton! ik had liever, dat de waarheid een **zegenende** kracht was.

ANTON. Vooruitgang is immers zegen.

MEVR. Dat heb ik aan mijzelf ook wel gevoeld, want ik heb er gisterenavond bij gezegd, dat het mij **echt goed** deed, eens ernstig met jelui gepraat te hebben. Maar Anton! de waarheid moet ook een zegen zijn voor **anderen**.

ANTON. Als ik u dan verzekert, dat u mij tot zegen bent geweest.

MEVR. Ben ik?

ANTON. Uw bekentenis — zooals u ze noemt — is mij tot zedelijken zegen geweest. Gelooft u mij?

MEVR. Daar ben ik hartelijk blij mee, dat begrijp je wel. Maar Anton! denk nu eens aan Koosje.

ANTON (*opstaande met beslistheid*). Moe! dat is **mijn** schuld.

MEVR. Dat zij nu zoo náár ligt? Anton!

ANTON. Ik heb haar door mijn eigenliefde wanhopig gemaakt.

MEVR. (*staart Anton in afwachtende verbazing aan*).

ANTON. Ik heb haar ziek gepraat.

(*Een oogenblik stilzwijgen.*)

MEVR. En eerst was zij door mij al zoo ontgoocheld ontrent pa.

ANTON. Nee, nee, u vergist u. Ik alleen heb het gedaan.

MEVR. (*zacht verwijtend*). Hoe kon je dat doen?

ANTON. Vraag niet meer. Ik kon niet anders. Nu moogt u mij niets verwijten.

MEVR. Och nee
(*bemoedigend*) Maar Anton! kan dat alles voor haar niet tot een zegen worden, als zij maar eerst weer beter is?

ANTON (*als machthebbende*). Ik zal u dien zegen eenmaal bewijzen.

KOOSJE (*begint zacht en onverstaanbaar te ijlen*).

MEVR. Wat is dat!

ANTON (*angstig*). Is dat ijlen?

(*Beiden snellen naar de alkoof. Mevrouw gaat binnen, Anton blijft zichtbaar in den ingang.*)

KOOSJE (*roept ijlende*). O, kijk daar zit ze
in het bedgordijn En ze heeft
rooie wangen ook en geen hoofdpijn
Ze lacht mij uit dat doet ze Weg!
. Nu zit ze
in het andere gordijn Ze blijft toch
. Weg! Ja, nu kan ze er niet meer
zitten ja zoo zoo zoo
. Ze ligt naast me
o! ze ligt naast me haar gezicht naar
mij toe en ze zoekt altijd maar te lachen
. Kwel mij toch niet.
O, ik zal heel stil liggen als een
muisje bij zonneschijn
. Och, dring niet zoo
dring niet zoo ik wil niet verjaagd worden
.

ANTON (*vouwt de handen, drukt ze met kracht tegen zijn borst en doorschrijdt in die houding de kamer*).

KOOSJE (*roept intusschen zijlende*). Ik laat me niet verjagen
 ik laat me niet verjagen
 o! ze dringt zoo ze dringt mij het bed uit
 het bed uit ze dringt mij het bed uit
 ik wil niet

ANTON (*keert zich midden in de kamer snel om, loopt met lichten tred en losse handen naar de alkoof terug en verdwijnt daarbinnen*).

(*Eenige oogenblikken is de kamer leeg.*)

KAREL (*gluurt om de kamerdeur, sluipt op zijn teenen naar de kommode, tracht voorzichtig een lade open te trekken, maar als hij bemerkt, dat deze op slot is, sluipt hij even onhoorbaar weg*).

(*Weer is de kamer eenige oogenblikken leeg. Al dien tijd is het in de alkoof doodstil. Mevrouw en Anton keeren uit de alkoof terug.*)

MEVR. (*laat de alkoofdeur op een kier staan en zegt dan met blijde verbazing*). Hoe heb je haar dadelijk zoo rustig gekregen?

ANTON. Door het te **willen**.

MEVR. Zij hield op met haar hoofdje zoo te draaien, toen jij je hand er op hadt gelegd.

ANTON. O, als ik haar door die handoplegging eens heelemaal genas, —

MEVR. (*bedenkelyk*). Ja.

ANTON. Wat zou ik God dankbaar zijn!

MEVR. Maar Anton! de dokter komt straks.

ANTON. Laat hem komen.

(*Er wordt aan de voordeur gescheld.*)

- MEVR. Dat zal Imke zijn. Ik moet je nu een tijdje met Koosje alleen laten. Maar ik heb vertrouwen in je als ziekenverpleger. Als Dirk op was, kon die je gezelschap houden, maar ja wel! de jongen ligt nog in zijn bed. (*Zij opent de kamerdeur en wil heengaan, doch blijft nog even staan, om tot Anton te zeggen:*) O, daar komt hij juist aan. (*Af.*)
- DIRK (*komt met lusteloze schreden op kamersloffen binnen, ziet er katterig uit en spreekt over zich zelf doorgaans op een gemoedelijk-sarcastischen toon.*) Zoo, Anton!
- ANTON (*ietwat stekelig.*) Goeien morgen.
- DIRK (*droogjes.*) 'k Wou dat het avond was.
- ANTON (*als boven.*) Weet je, dat Koosje ziek te bed ligt? (*Met een hoofdknik duidt hij op de alkoof.*)
- DIRK (*welmeenend.*) Nee, ik wist niet, dat zij dáár lag. Moe is vanmorgen in de vroegte aan mijn bed geweest, om mij er uit te halen, en toen heeft moe er iets van gezegd. Ja, 't is beroerd genoeg. (*Meteen zet hij zich neer vóór zijn ontbijt, doch laat alles nog onaangeroerd.*)
- ANTON (*gaat tegenover Dirk zacht op en neer wandelen.*) Dirk! kun je niet ophouden met dat eeuwige „beroerd“?
- DIRK (*droogjes.*) Ik mocht er zelf eens een beroerte aan krijgen.
- ANTON. In allen ernst. Het hindert mij geducht.
- DIRK. Ik zou bang wezen, dat ik nooit meer iets belangrijks zou kunnen zeggen, als ik dat woord moest weglaten. Het drukt voor mij alles uit, wat mij niet aanstaat.
- ANTON. Jij maakt geen onderscheid. Onverschillig, of het is dat je sigaar stinkt of dat je zuster ziek ligt — jij vindt alles even „beroerd“.
- DIRK. Ik geef je toe: 't is een be— zeker 't is een bedroefl aanwensel. Ik ben blijkbaar verslaafd aan dat woord.
- ANTON. Als je eerst maar zóóver bent, dat je het zelf weet . . .

DIRK. Zóóver ben ik. Want ik heb meer van die dingen. 't Is doodgewoon **beroerd**. (*Hij betrapt zich zelf.*) Nou, nou!

ANTON (*eenigszins gebeten*). Ik geloof, dat het is, zooals jij zegt.
(*Een oogenblik stilzwijgen.*)

DIRK. Wat zal ik met die boterham? Ik kan dat brood niet doorkrijgen. De keel zit mij dicht. Dat heb ik er altijd van, wanneer ik 's Zondags laat uit mijn nest kom.

ANTON. Waarom ben je dan niet opgestaan, toen je wakker waart?

DIRK. Ik moet eerst kunnen.

ANTON. Jij wilt niet.

DIRK. Dat moet ik ook eerst kunnen.

ANTON. Wat meen je?

DIRK. Ik moet allereerst kunnen willen.

ANTON. Span je dan in.

DIRK. Ik wou, dat ik maar wou. Kerels als jij bent, begrijpen niet, wat het zegt, niet te kunnen willen wat men wil.

ANTON (*meer welwillend*). Ben je niet in den war met wenschen en willen?

DIRK. Ik weet wel, dat ik geen wijsgeer ben, maar dit weet ik toch zeker, dat mijn wensch om wat te wezen en te worden veel en veel sterker en bestendiger is dan een gewone wensch en óók dat elke poging om aan te pakken jammerlijk mislukt

ANTON. Ben je **nu** niet — ?

DIRK. Het borrelt in me en het bobbelt in me, maar het stroomt niet uit en het maakt geen bedding.

- ANTON. Te willen zonder te handelen is onmogelijk. 't Is duidelijk: jou ontbreekt het vermogen om van het wenschen te komen tot het willen. Jij kunt niet willen, wat jij wenscht.
- DIRK (*binnensmonds*). Ja, 't is beroerd.
- ANTON (*slaat geen acht op Dirks laatste woorden, maar gaat luisteren aan de alkoofdeur.*)
- DIRK (*met de hand aan zijn kop thee, terwijl Anton aan de alkoofdeur staat*). Dat is geen drinken meer. 'k Wou dat ik een potje b (*hij houdt zich plotseling in met een blik op Anton*).
- ANTON (*terug, op belangstellenden toon*). Wat dreef jou er toe, om ten slotte toch op te staan?
- DIRK. Kan jou dat wat schelen?
- ANTON (*een oogenblik verlegen*). Ik stel er zielkundig belang in.
- DIRK. Hm ja jij wordt zielenherder.
- ANTON. Nu, wat deed jou besluiten tot opstaan?
- DIRK. Ik besluit nooit tot iets.
- ANTON. Wat dreef je dan?
- DIRK. Mijn lichamelijke beroerdheid. Eerst was het lichamelijke beroerdheid, die mij in bed hield, want, met of zonder je welnemen, ik was vrij katterig. Later was het ook lichamelijke beroerdheid, die mij er **uit** joeg, omdat ik over mijn heele lijf (*met een vies gezicht*) zoo klam werd. Honderde gedachtetjes dwarrelden als muggen in mijn hoofd om, en daartusschendoor zweefde ook de gedachte van „eens op te staan”. Maar zij liet zich niet neer en zij stak mij niet, dat ik opsprong. Daartoe moest ik weer **lichamelijk** beroerd worden. Een lollige boel!
- ANTON. Heersch over je lichaam.
- DIRK. Waarmee?

ANTON. Bij de dieren is de geest onderworpen aan de lichamelijke behoeften, bij den mensch is de geest overheerschende. Zoo is de gewone verhouding maar een hond, die drenkelingen redt, staat geestelijk hooger dan een mensch, die aan den drank verslaafd is.

DIRK (*somber sarcastisch*). Het beste is zeker, dat zoo'n laatste soort mensch zich zoo gauw mogelijk met goed gevolg verdrinkt.

ANTON (*ontsteld*). Dirk! heb ik jou zéér gedaan?

DIRK. O, nee! ik weet heel goed, hoe mijn zaken staan.

ANTON. Ik begrijp dat niet.

DIRK. Dat begrijp ik.

ANTON. Dirk! Wat ben je voornemens?

DIRK. Ik?

ANTON. Ja, jij.

DIRK. Ik heb geen voornemen.

ANTON. Je dacht aan iets.

DIRK. Ik?

ANTON. Ja, jij.

DIRK (*eenigszins bitter*). Stel je daar ook **belang** in?

ANTON. Meer dan belangstelling. Ik vraag je in alle vriendschap: Dirk! waar dacht je aan?

DIRK. Waar ik **nu nog** aan denk.

ANTON. Dirk! ik houd je aan je belofte van gisterenavond, dat je mij van je voornemen (*hij houdt zich plotseling in*) — dat je aan **mij** alles woudt vertellen.

DIRK. Nu, goed. Als ik katterig ben, loop ik rond met gedachten aan zelfmoord. Dat is alles.

ANTON. Jij hebt je verstand toch?!

- DIRK. Mijn verstand is goed. Daaraan ligt het niet. Ik heb de kwaliteit hersens van mijn moeder, want krankzinnig worden zooals mijn vader zal ik wel nooit.
- ANTON (*plotseling tegenover Dirk plaats nemende, op meewarigen toon*). Dirk . . . ! (*Hij bezint zich*) Nee
- DIRK. Zeg maar op.
- ANTON (*verlegen*). Nee vertel vertel jij maar door.
- DIRK. Wat wil je dan nog meer weten ?
- ANTON. Waarvoor gebruik jij je verstand dan ?
- DIRK. Dat weet ik zelf niet. Mij dunkt, ik gebruik mijn hersens zooals ik mijn beenen gebruik. Geheel **onwillekeurig**.
- ANTON. Dirk ! jij bent onhandelbaar.
- DIRK (*in ernst*). Dat is het rechte woord.
- ANTON. Als je van ijzer waart, ik zou je weten te buigen, maar nu
- DIRK. Ik ben pap.
- ANTON. Wees in Gods naam ernstig.
- DIRK. Ik ben doodernstig.
- ANTON. Beloof mij dan, dat jij geen of dat je niet
- DIRK. Ik kan niet wat beloven.
- ANTON. Onzin.
- DIRK. Omdat ik niet mag. Ik kan geen belofte houden. 't Gaat zoo 't gaat. Want ik heb geen stuur in mijn doen. Is het dus niet onverantwoordelijk van me, iets te beloven ? — Anton ! als ik je een raad mag geven : bemoei je verder niet met mij, ofschoon ik moet zeggen (*in zijn natuurlijken toon vallende*) Misschien zal het middageten mij goed doen. Het hangt er maar van af, wat we krijgen.

ANTON. Ofschoon?

DIRK. Ofschoon? Ofschoon . . . wij redeneeren voor het eerst eens flink met elkander.

ANTON. Dan hoop ik, dat jouw redeneering maar ver van de uitvoering blijft.

DIRK. Wat houdt mij tegen?

ANTON. Begin je al weer?

DIRK. Ja, wat houdt mij tegen?

ANTON. Je gevoel van eigenwaarde.

DIRK. Wat gevoel van eigenwaarde.

ANTON (*met meer klem*). Je gevoel van eigenwaarde.

DIRK. Ik ken geen waarde toe aan mij zelf. Nee, man! zoo'n postzegellikker, zoo'n ongeluk als ik ben Ken jij waarde toe aan zoo een? Ik niet. Eerst kom ik op het gymnasium om dominee te worden, naar het ideaal van moe — mislukt! Dan kom ik op de burgerschool om notaris te worden, naar mijn eigen kinderideaal — mislukt! Zie zoo, nu kon ik nog burgemeester worden of iets aan het postkantoor

ANTON (*ietwat schamper*). En ik word een groote gek, als ik aan jouw katterige praatjes waarde hecht.

DIRK (*in ernst*). Om de waarheid te zeggen, daar hecht ik nu **wel** waarde aan.

ANTON (*als boven*). Koop voor vijf cent bruispoeder.

DIRK. Anton! —

ANTON (*wendt zich om naar de alkoof, om te luisteren*).

DIRK. Als je niet wilt luisteren

ANTON. Goed, ik luister.

- DIRK. Ik zal jou een eigenaardigheid van mij vertellen. Hoe ik er aan kom of van wien ik ze heb, weet ik niet, maar 't is beroerd. Dat is het.
- ANTON. Wat scheelt je dan?
- DIRK. Ik lijd aan watervrees.
- ANTON. Aan wat?
- DIRK. Aan watervrees.
- ANTON. Leer zwemmen of word matroos.
- DIRK. 't Is waarachtig geen gekscheerderij. Ik heb een zonderlinge angst voor het water. Je zult mij nooit van mijn leven aan den waterkant van een diep of van een gracht zien loopen. Let er maar eens op. Altijd loop ik dicht langs de huizen en als ik over een brug moet, ga ik er **midden** over, ook al ben ik genoodzaakt eerst te wachten om een wagen of wat anders. Het water oefent op mij een aantrekkingskracht, zoo vreeselijk, zoo Het water is voor mij zoo iets ik kan het niet zeggen zoo zoo iets vreeselijk aantrekkelijks O man! als je dat eens wist.
- ANTON. Pas dan op!
- DIRK. Ik kan niet oppassen.
- ANTON (*wanhopend*). Jij kunt ook niks! (*Verschrikt over de toonhoogte van zijn eigen stem, wendt hij het hoofd om naar de alkoof, waarna hij Dirk tot omzichtigheid vermaant*). Denk jij er ook aan.
- DIRK. Ik ben doodernstig.
- ANTON (*haastig als vervuld van andere gedachten*). Ja, dat geloof ik wel.
- DIRK. Ik ben volstrekt niet „voornemens” om in het water te springen. Als ik te water raak, moet ik er toevallig inloopen, zoo toevallig, zoo zoo leukweg.

ANTON (*gebiedend*). Wil je nu wel eens ophouden?

DIRK. O, ja wel.

ANTON (*nadat hij een wandeling naar de alkoofdeur heeft gemaakt, op aandringenden toon*). Hoor eens, Dirk! jij moogt nooit weer katterig worden.

DIRK (*met een grimlach*). Hoor eens, Anton! ik moet nu en dan eens idealiseeren.

ANTON (*op gelijken toon als boven*). Dat is al jouw ellende.

DIRK (*met denzelfden grimlach*). Dat is al mijn geluk.

MEVR. (*even het hoofd door de deur stekende, fluistert zenuwachtig*) De dokter! Zet gauw een stoel klaar.

(*Niemand gehoorzaamt.*)

DIRK (*mopperend*). Als dat heer hier komt, ga ik er vandoor. (*Af.*)

ANTON (*neemt een afwachtende houding aan*).

(*Als de deur opengaat, hoort men mevrouw en Dr. Wroensel in gesprek. Van mevrouw verstaat men de woorden „Koojsje”, „vannacht” en „vanmorgen”. Mevrouw komt na Dr. Wroensel binnen.*)

DR. WROENSEL (*begroetend*). Mijnheer Douwes!—Trouw op post?

ANTON (*begroetend*). Dokter! — Mag het anders?

DR. WROENSEL. Zoo u wilt.

MEVR. (*tot den dokter*). Zult u niet eerst even plaats nemen? Intusschen zie ik of . . . (*Zij biedt den dokter een stoel aan.*)

DR. WROENSEL. Dank u, mevrouw! Ik zal niet gaan zitten.

MEVR. (*in het voorbijgaan tot Anton*). Heb je nog al aardig met Dirk kunnen praten?

ANTON. Doodern — heel ernstig

MEVR. Dat verwondert me. (*Zij verdwijnt in de alkoof.*)

DR. WROENSEL (*met een hatelijk lachje*). Wat zegt u van onze kermis, mijnheer Douwes?

ANTON. Ik zeg nog liever iets van het weer.

DR. WROENSEL. Zoo u wilt.

MEVR. (*doet een paar schreden in de kamer*). Komt u, dokter? En jij ook, Anton?

(*Allen verdwijnen in de alkoof. Kort daarna hoort men — om zoo te zeggen — op de bovenvoorkamer duidelijk de wijze van „Wat een kruis! Wat een kruis!” eerst neurïen en vervolgens ruw en hortend fluiten.*)

MEVR. (*komt, zoodra het fluiten eenige oogenblikken heeft geduurd, de kamer in met de woorden:*) Wat is dat nu? (*Zij kijkt verontwaardigd naar boven.*) Dat heb ik haar nog nooit hooren doen. (*ingehouden roepende*) Imke! als jij het bent, houd dan asjeblieft op met dat akelig gefluit.

(*Het fluiten houdt op.*)

MEVR. (*zegt binnensmonds, terwijl ze in de alkoof terugkeert:*) Je wordt straks heelemaal een wilde.

(*Eenigen tijd later keeren mevrouw, Anton en de dokter in de kamer terug. Mevrouw laat de alkoofdeur aanstaan.*)

MEVR. (*tot den dokter*). U ziet dus werkelijk geen gevaar meer?

DR. WROENSEL. Zooals ik u zeg, mevrouw! het had gevaarlijk kunnen worden. Blijkbaar heeft het met haar eensklaps een gunstige wending genomen. Haar oog staat goed.

ANTON (*tot den dokter*). Wat had het kunnen worden?

DR. WROENSEL (*tot mevrouw en Anton*). Wilt u de waarheid hooren?

ANTON (*ziet mevrouw aan en zegt dan:*) De waarheid.

DR. WROENSEL (*na een kuch*). Krankzinnigheid.

MEVR. (*tot Anton op een toon van verlegenheid en van verstandhouding*) Dan mogen we God wel danken.

ANTON (*zacht bewogen*). Ja.

DR. WROENSEL. Die hallucinaties hebben haar bovenmate afgemat.

ANTON (*snel invallende*). Zij is dus nu buiten gevaar?

DR. WROENSEL. Indien de omstandigheden goed blijven — zeker.

MEVR. (*blijmoedig*). Daar zullen wij wel voor zorgen, niet waar Anton? (*tot den dokter*) Wat kunnen we voor haar doen?

DR. WROENSEL. Zij moet **rust** hebben.

ANTON (*tot den dokter*). Daarvoor dunkt mij „onze” kermisweek zeer ongeschikt.

MEVR. (*snel invallende, tot den dokter*). Wat mag zij eten?

DR. WROENSEL. Eigenlijk alles. Waar zij trek in heeft.

MEVR. Wat acht u voor haar straks het beste?

DR. WROENSEL. Geef haar een kippesoep. Of nog beter: sago met malaga er door.

ANTON (*zich volkomen beheerschende*). Ma - la - ga?

DR. WROENSEL. Ja, ja, mijnheer Douwes! Denk nu eens niet aan de geheelonthouding.

MEVR. (*snel invallende*). Ik zal dadelijk een bord sago met bouillon klaarmaken.

DR. WROENSEL. Zoo u wilt.

MEVR. (*op de klok ziende*). Het zal net gaan.

DR. WROENSEL (*aanstalt makende om te vertrekken*). Ik kom morgenvroeg, of — 't kan zijn — vanavond nog eens aan.

ANTON. Dokter! mag ik u verzoeken om een paar minuten oponthoud?

DR. WROENSEL. Om u te dienen, mijnheer Douwes!

MEVR. U neemt mij niet kwalijk, dokter?

DR. WROENSEL. 't Ga u wel, mevrouw! (*Hij drukt mevrouw de toegestoken hand.*)

MEVR. (*tot Anton*). Wil jij den dokter straks.....?

ANTON. O zeker, moe!

(*Mevrouw af.*)

DR. WROENSEL. En, mijnheer Douwes?

ANTON (*met moete en als beginnende*). Ja, dokter!.....

DR. WROENSEL. Hebt u iets?

ANTON. Ik heb iets.

DR. WROENSEL. En dat is?

ANTON. Dat is, dat..... (*vastberaden*) Dokter! u hebt mij zeer gedaan.

DR. WROENSEL (*quasi-geestig*). Neem mij niet kwalijk, ik dacht dat u wat anders scheelde.

ANTON. Er zijn nog andere lancetten dan van staal.... en....

DR. WROENSEL. Kom, ik wil openhartig zijn. Voor doekjes winden ontbreekt mij den tijd. Ik heb aan die geheele onthoudersbeweging een vlijmenden hekel —

ANTON. Dat hebt u wel laten merken.

DR. WROENSEL. En iedere medeplichtige is een antipathie van me.

ANTON. U hebt **mij** echter zéér gedaan in mijne..... betrekking tot mijn zieke meisje.

DR. WROENSEL (*een oogenblik onthutst*). Ik heb er niet aan gedacht, u daarin te **beledigen**.

ANTON. Dat beweer ik ook niet en dat geloof ik ook niet en desniettemin.....

DR. WROENSEL. Ik verklaar, u niet te begrijpen.

ANTON. Maar u weet toch, hoe het met de familie hier gesteld is?

DR. WROENSEL (*na eenig nadenken*). Ah ha! nu komen we toch bij het alcoholisme terecht.

ANTON (*doet opgewonden een stap nader*). Dokter! (*zich zelven meester*) U weet dus, dat de familie Van Tuinen gealcoholiseerd is?

DR. WROENSEL. Dat had ik u wel kunnen vertellen.

ANTON. Ik weet het sedert gisterenavond.

DR. WROENSEL. Ik heb den ouden heer wel gekend nou!

ANTON. Gisterenavond heeft ook mijn meisje vernomen, wie en wat haar vader is geweest.

DR. WROENSEL. Nu eens in allen ernst. Mijnheer Douwes! benevel uw meisje niet met uw alcoholvraagstuk.

ANTON (*heftig in zijn verdriet*). Andersom, dokter! — (*hij houdt zich eensklaps in en onderdrukt een uitbarsting van toorn, doch blijft scherp en mistrouwend in den aanvang*). Als het u inderdaad volkomen ernst is, dokter! moet u graag mijn verzoek inwilligen. Ik verzoek u ernstig dringend (*hij zoekt een nog sterker woord en neemt een zachter*) **vriendelijk**, haar nooit meer iets van alcohol voor te schrijven. Geen wijn zelfs, zooals vroeger. Nimmer en niets.

DR. WROENSEL. Een beetje peper voor den maag en een beetje alcohol voor het hoofd acht ik in vele gevallen gelijk.

ANTON. U zoudt nu bij haar op een tegenstand en misschien ook op een verontwaardiging stuiten, als u er maar van repte — die op haar hoofd beslist een slechte uitwerking zou hebben.

DR. WROENSEL (*doet een paar schreden op en neer, om zijn nij-digen spijt te overwinnen, die evenwel hoorbaar blijft in den toon van zijn stem*). Nu ja, dan hebt u gelijk. Voor dit bepaalde geval. Zooals u wilt.

ANTON. Trouwens, ik zelf zou . . . (*verademend*) In ieder geval ben ik blij, dat u mijn meisje wilt sparen.

DR. WROENSEL (*doet weder een paar schreden op en neer*). Dat neemt niet weg, dat ik al die onthouders met elkaar een rooversbende vind. Een rooversbende, mijnheer Douwes! Zij ontroofen den mensch de specerijen des levens. Een gek, die zich overeet aan mostaard, een gek, die zich overdrinkt aan jenever! Ontroof den mensch zijn specerijen, waar blijft hij dan?

ANTON. Een mensch met een rustig geweten kan blijven waar hij is, terwijl een mensch met een kwellend geweten niet weet waar hij blijven moet.

DR. WROENSEL (*verachtelijk*). Geweten! Geweten! Wat heeft dat te maken met zoo'n *x* als een geweten?

ANTON. Elke kwestie is een gewetenskwestie. De alcoholkwestie als levensvraag in de eerste plaats.

DR. WROENSEL (*kortaf*). Een ander praatje. — Met het oog op latere illusies acht ik het voor u wenschelijk, dat u alle waarheid weet omtrent de familie, waar u inkomt.

ANTON (*dof*). Ik weet dat hare degeneratie volkomen is.

DR. WROENSEL. Ook dat uw aanstaande schoonmoeder na den idioot nog een kind gehad heeft, een wanstaltige misgeboorte?

ANTON. Nee. (*Hij laat zich moede op een stoel neerzakken.*)

DR. WROENSEL. Het wezen heeft een dag of drie geademd. Drie dagen te lang. Het monster had geen gehemelte en kon niet drinken. Van boven, het hoofd lag heelemaal open.

ANTON (*geeft een schrceuw van ontzetting en grijpt aan zijn hoofd*). Dus een open deur ik meen vrije toegang ach ja, ik bedoel open —

- DR. WROENSEL (*wit de hoogte glimlachende*). Ja, de hersenen lagen open en bloot. — De menschen moesten voorkomen, dat zulke wangedrochten ter wereld kwamen.
- ANTON (*opspringende*). Waarlijk ik heb nooit, nog nooit zoo duidelijk en zoo van nabij ingezien, wat een vreeselijke verantwoordelijkheid er ligt in de voortplanting!
- DR. WROENSEL. Laten zulke lui, wier voortplanting onvermijdelijk gevaar oplevert, niet zoo dom zijn om kinderen te verwekken. Dat is alles. Daar behoeven we volstrekt niet zooveel drukte over te maken. Het nieuw-Malthusianisme biedt —
- ANTON (*verontwaardigd*). Ik wou, dat men er mee ophield, den naam van MALTHUS zoo te verontreinigen.
- DR. WROENSEL. Geef u dan eens een beteren naam, mijnheer Douwes!
- ANTON. Noem het mijnentwege preventievisme. Bah!
- DR. WROENSEL. En waarom verontreinigt **uw** preventievisme —
- ANTON (*geprikeld*). Het is niet van **mij**.
- DR. WROENSEL. De naam dan toch. Waarom verontreinigt dat — ?
- ANTON (*in vervoering*). Het verontreinigt ieder paar menschen, dat die leer in toepassing brengt. Het preventievisme dan is de bephilosopheerde onzedelijkheid. Dàt is eerst een monster, een wangedrocht! (*bedwaard en met zielsovertuiging*) Och dokter! hierin zit 'm alle verschil: ik geloof in God, deugd en onsterfelijkheid en u niet.
- DR. WROENSEL. Wat u daar opsomt is de drieënheid van IMMANUEL KANT, niet waar?
- ANTON. Niet geheel zuiver. KANT had in zijn trias in plaats van de deugd de vrijheid van wil.

DR. WROENSEL. Om 't even. Diezelfde KANT moet ook geleeraard hebben, dat hetgeen den medemensch geen nadeel toebrengt, niet onzedelijk is. Wat dunkt u daarvan, mijnheer Douwes?

ANTON *(geeft in den toon van zijn afkeuring tevens te kennen, dat hij zich niet laat vangen, waarna hij voortdurend meer in vuur geraakt. Intusschen haalt hij langzaam wit een binnenzak zijn aanteekenboekje te voorschijn)*. Nee, nee, nee, dokter! — We moeten weten wat **zedelijk** is. En dat moeten we **eerst** weten. Anders kunnen en mogen we niet spreken over wat *(minachtend)* „niet-onzedelijk” is. Denkelyk verstaan we dan meteen, dat alles wat niet beslist **zedelijk** kan genoemd worden, eerlijkweg — en hier wordt ook deze kwestie een gewetenskwestie — eerlijkweg **onzedelijk** moet heeten.

DR. WROENSEL *(kijkt haastig op zijn uurwerk)*.

ANTON *(nog meer in vuur)*. Zedelykheid heeft een positief uitgangspunt. Alleen wat positief **ten bate** en **ter liefde** van den medemensch geschiedt, dat alleen is zedelyk. Daarom is de leer en toepassing van de voorbehoedmiddelen van den grond af **onzedelijk!**

DR. WROENSEL *(met een zweem van welwillenden ernst)*. Verspil toch niet zooveel denkkraft aan zulk een ellendig tijdje leven. Maak u zelve althans de **werkelykheid** niet moeilijker dan zij u is. *(met een wenk naar de alkoof)* Ook haar niet. En gord u niet aan tot een strijd tegen **vleesch** en **bloed**, waarin u maar . . . *(snel)* ik sta mijn goddelijken tijd hier te verleuteren, ik moet weg.

ANTON. Ik zal u de deur uitlaten.

DR. WROENSEL *(grijpt zijn hoed en wil heen)*.

ANTON. Dokter! laat mij u nog even voorlezen, wat de geneesheer FREDERIK VAN EEDEN verkondigt.

DR. WROENSEL *(ziet Anton meesmuilend aan, waarna hij luistert)*

ANTON *(met kracht voordragende, nadat hij slechts éénmaal in zijn aanteeckenboekje heeft gekeken)*. „Ziekte en Dood, dat is de weedom der menschheid niet. Maar het leelijke en het slechte, de zielsdorheid, het kleine denken, het vreesachtig willen, het ver zijn van God en het ledig zijn van groote en schoone neigingen.”

DR. WROENSEL *(maakt een lichte buiging)*.

DERDE BEDRIJF.

Het is omstreeks twee uur in den namiddag. De familie heeft zoo pas gemiddagmaald. De tafel is nog onopgeruimd. Naast de tafel staat een schraag en daarop een schalenbak. Koosje heeft het druk met haar naaimachine. Mevrouw staat met Karel aan de kamerdeur. Karel heeft een slabbetje voor.

MEVR. (*tot Karel*). En omdat je nu den heelen morgen zoo'n beste jongen bent geweest, en omdat Imke dezen keer niet weg kan, gaat moe zelf vanmiddag met je naar den mallemlen.

KAREL (*opspringende van blijdschap*). Naar den mallemlen?! Hie! Hie! (*zijn moeder idiotig streepende*) Lieve moe!

MEVR. Sta nog even stil. (*Zij ontdoet Karel van zijn slabbetje en wischt hem daarmee den mond af.*) Zoo.

KAREL (*als boven*). Straks, hê?

MEVR. Ik zal je wel roepen, wanneer het zoover is.

KOOSJE (*afkeurend*). Och, moe!

KAREL (*met steeds meer lawaai*). Ja, de mallemlen! De mallemlen! (*zoekende in zijn geheugen*) Hoe-hoe-hoe-zee! — (*gewichtig*) Maar wie moet op Anton passen?

KOOSJE. Die kan wel op zich zelf passen.

MEVR. Och, Koosje! hij meent —

KOOSJE. Ja, ik weet wel, wat hij meent.

KAREL. Anders — anders zal ik hem wel!

MEVR. }
KOOSJE. } Hei! hei!

KAREL. (*giert en springt van blijdschap*).

MEVR. Stil, Karel! Laat dat om Koosje. Je weet toch, dat haar hoofd niet goed is geweest. Ga liever als een even beste jongen in de keukén je handen wasschen.

KAREL. Ook doen, hoor!

MEVR. Ja, ja.

KAREL. Ook doen, hoor!

MEVR. Ik beloof het je.

(*Karel luidruchtig af.*)

MEVR. (*zich tot Koosje keerende*). Wat wil je?

KOOSJE. Och, alleen maar een nieuw zoompje leggen om een zakdoek van me.

MEVR. Ik weet niet, of dat getikketiketik van zoo'n machine wel goed voor je hoofd is.

KOOSJE. En toch zou ik zeggen, dat mijn hoofd sterker is dan vroeger.

MEVR. Daar zal wel een beetje inbeelding bij zijn.

KOOSJE. Dat doet ook niets af. 't Is in elk geval een **heitzame** inbeelding. En ik blijf gelooven, dat Anton, en Anton alleen, mij heeft beter gemaakt.

MEVR. O, dat ontken ik niet. Ik bedoel alleen maar, dat ik liever zie, dat je met die naaimachine uitscheidt.

KOOSJE. Trouwens, het ding wil ook niet. Weet u ook, of Karel aan de naaimachine heeft gezeten?

MEVR. Best mogelijk. Het kind wil immers altijd draaien. Schei nu ook werkelijk uit en help mij liever bij het tafelafnemen.

KOOSJE. Goed, moe!

(Koosje helpt mevrouw bij het tafelafnemen.)

MEVR. We kunnen daar niet mee wachten, tot Dirk thuis is. Hij heeft ons vóór het eten al een half uur laten wachten. Begrijp jij er iets van? Ik niet. Dit weet ik wel, dat ik blij ben, dat het de laatste dag van de kermis is de laatste dag Nu moet ik wel wat voor hem in den oven zetten . . . Lekkere zure appeltjes. Hij verdient ze niet. Was me dat weer een thuiskomen van hem! Vannacht om half twee! Gewoonlijk weet hij onhoorbaar zacht de deur in te komen, maar nu vannacht hoorde ik hem wel naar bed stommelen. Ik denk daar het mijne van.

KOOSJE. Anton vertelde mij, dat Dirk nog als een kind geleid moet worden.

MEVR. Ik houd mijn hart vast, als ik er aan denk, dat ik eens kwam te overlijden Dirk heeft de trekken van zijn vader. *(Zij blijft een oogenblik met de armen langs het lijf in sombere gedachten staan.)* Kom, kom. Ik heb toch nog niet zoo'n beste kermis gehad als dit jaar nu Anton er is, nu wij Anton hebben.

KOOSJE *(haar moeder een zoen gevende)*. Lieve moezel.

MEVR. Ja, ja, kind! *(Af met een paar schalen.)*

KOOSJE *(ruimt nog het een en ander op)*.

IMKE *(komt binnen met schuier en blik. Haar gezicht is stroef.)*

KOOSJE *(gaat zich weer met de naaimachine bemoeien.)*

IMKE *(begint al kruipende te schuieren. Zij moet zich onder het schuieren telkens zichtbaar geweld aandoen, doch na eenigen tijd laat zij duidelijk een snok hooren)*.

KOOSJE (*hoort den snok, volgt Imke een oogenblik met de oogen en zegt dan vriendelijk*) Wat is er?

IMKE (*mompelt*). Dat hoef ik een ander niet aan den neus te hangen).

KOOSJE. Wat zeg je daar?

IMKE. Niks.

KOOSJE. Je zei **wel** wat.

IMKE. Nou, wat zou dat.

KOOSJE. Wat dat zou?

IMKE (*snauwerig*). Och wat, daar begrijpt u toch niks van.

KOOSJE. Als je zoo over mij denkt, goed, goed, dan zal ik je aan je lot overlaten. Ik zal het je toonen ook. (*Af.*)

IMKE (*schuiert nog een oogenblik, staat dan op en werpt met wanhopige kracht den schuier op het blik*). 'k Wou
'k wou!

(*Als Imke weer aan het schuieren is,
komt mevrouw binnen.*)

MEVR. (*zachtzinnig*). Je bent voor juffrouw Koosje alles behalve vriendelijk geweest, Imke! Denk je er dan heelemaal niet meer aan, dat zij pas zoo geleden heeft aan haar hoofd?

IMKE (*zeer haastig schuierende*). Zij hoeft mij niet uit te vragen.

MEVR. Wie vraagt jou uit? Uitvragen, nee, dat doet zij zeker niet. Daarin aardt zij mij. Imke! je weet wel beter.

IMKE (*opstaande*). Dat weet ik ook wel.

MEVR. (*verbaasd*). Waarom doe je dan zoo?

IMKE. Och, weet ik het? Ik ben nu eenmaal zoo.

MEVR. Je bent niet altijd zoo geweest. Toen ik je verleden jaar kreeg

IMKE (*snuift hoorbaar den adem uit als teeken van onverschilligheid*).

MEVR. Je moet anders worden.

IMKE (*snuift weer*). Wat ik word, dat word ik.

MEVR. Zoo? (*Weifelend als waagt zij het er op*). En als je dan eens een slechte, ja, stel je eens voor, als je eens een slechte deern werdt?

IMKE (*snuift weer*). Dan werd ik dat.

MEVR. (*een oogenblik verplet, daarop beslist er dan boven*). Hoor eens, meisje!

IMKE (*onverschillig het hoofd in den nek werpende*). Meisje!

MEVR. (*met volle beslistheid*). Goed. Hoor eens, Imke! ik heb gezegd, dat ik nog eens ernstig met je had te praten. Door de ongesteldheid van juffrouw Koojsje is daar niets van gekomen en je waart nog al dragelijk de heele week, maar het moet nu maar eens wezen. Vandaag tenminste staat je weer alles verkeerd. Je schijnt erg bang te zijn voor uitvragen. Natuurlijk, omdat je met iets rondloopt. Maar ik wil je niet uitvragen, Imke! volstrekt niet; ik wil alleen maar eens ernstig met je praten, want er moet een einde aan en ik vermoed maar al te zeer Waarom kijk je mij nu niet aan?

IMKE (*kijkt na eenige wrevelige mocite mevrouw aan*).

MEVR. Imke! ik zie, je hebt vreeselijk geschreid, je oogen zijn vreeselijk rood (*teeder*) Och, kind! verhard je hart niet. Kan ik wat voor je zijn?

IMKE (*laat den schuier vallen, loopt op mevrouw toe en grijpt haar hand*). O, mevrouw! 't is ook zoo erg.

MEVR. Is het zóó erg?

IMKE. Ja.

MEVR. (*trekt Imke geheel naar zich toe*).

- IMKE. Ik ben zoo bang, ik ben zoo bang!! (*Zij legt haar hoofd aan mevrouws borst.*)
- MEVR. (*langzaam*). Ben je al vrouw?
- IMKE (*breekt in wilde tranen uit*).
- MEVR. Toe maar. Schrei maar. Schrei maar weer
- IMKE (*zich opheffende van mevrouws borst*). Jaag me toch niet weg. Jaag me toch niet weg. O, jaag me toch niet weg.
- MEVR. Bedaar toch, kind!
- IMKE (*met gevouwen handen*). Als 't u belieft, o, als 't u belieft, jaag me niet weg.
- MEVR. Nee, Imke! ik zal je niet weggagen. Je weet wel, dat ik zóó niet ben
- IMKE (*verademend*). Nee, niet weggagen.
(*Een oogenblik ademlooze stilte.*)
- IMKE. Hoe kon ik zoo wezen!
- MEVR. Hoe kon je **toch** zoo wezen.
- IMKE. Het schoot mij aan als als Ik werd als een wilde. Ik weet niet, waar ik mijn verstand heb gehad. En mijn beminde nee! Hij is zooveel ouder, hij had wijzer moeten wezen. Maar maar daar is hij de man niet voor.
- MEVR. (*zacht verwijtend*). Imke! Imke!
- IMKE (*smeekend*). Zeg nu nog van „kind”.
- MEVR. (*schudt onzeker het hoofd*).
- IMKE. Ik zou het nooit weer doen.
- MEVR. Kind, kind!
- IMKE (*zacht en onderworpen*). Ja.

- MEVR. Laat het je een vreeselijke les zijn.
- IMKE. Ik ben zoo bang, ik ben zoo bang!
- MEVR. Hoe denk je nu te doen?
- IMKE. Ik weet nog niks, ik weet nog niks!
- MEVR. Dat is wel waar, maar je dient je toch op alles voor te bereiden. Denk je, dat je moeder je in huis zal willen nemen, wanneer het eenmaal —?
- IMKE. Nu wilt u mij toch weggagen!
- MEVR. Maar, Imke! wat scheelt je? Nee, nu begrijp ik je niet. Of laat **hij** je in de steek? Dat zou laag wesen. Doet hij dat?
- IMKE. O, nee! hij meent mij wel.
- MEVR. Bij je moeder zul je dan toch, ingeval je niet dadelijk kunt trouwen hoe zal ik dat zeggen?
- IMKE. Als mijn moeder maar genoeg kostgeld van mij krijgt, spot zij er verder wat mee. Ik ken haar wel. (*met vuur*) En dat kan ik niet verdragen! Daarvoor heb ik mijn berouw te lief. Laat ze zeggen, wat ze willen.
- MEVR. Ik vind het een verblijdend teeken, dat je zóó spreekt, Imke! Dat doet je hart eer aan. Maar zou een moeder haar eigen dochter —? Nee.
- IMKE. Och, mevrouw! **mijn** moeder is (*zij zoekt naar een uitdrukking*) een overspelige vrouw. En zij drinkt bij tijden ook te veel — dat weet u.
- MEVR. Als dat waar is nee, kind! dan blijf je **hier** tot op den dag van je trouwen. Zóó had ik mij je ouderlijk huis niet voorgesteld. Vreeselijk Nee, kind! jij blijft bij mij.
- IMKE (*wil op de knieën vallen*).
- MEVR. (*met inspanning Imke weerhoudende*). Nee, niet doen. Niet doen.

IMKE *(blijft staan)*. Wat kan ik **dan** voor u doen?

MEVR. Niets dan mij **vertrouwen**

(Er ontstaat gedruisch van stemmen en voetstappen aan de voordeur.)

MEVR. *(luistert onrustig en wil uitkijken)*.

IMKE *(weerhoudt mevrouw)*. O, mevrouw! laat er, als 't u belooft, nooit iets van merken aan mijnheer Dirk of aan juffrouw Koosje.

MEVR. *(haar aandacht is bij het rumoer op straat)*. Wij zullen het . . . zoo lang mogelijk . . . voor ons beiden houden.

(Men hoort een kort hoerageroep.)

MEVR. *(zenuwachtig)*. Maar wat is dat daar buiten?

(Weer een kort hoera, tegelijk met het dichtslaan van de voordeur.)

IMKE *(neemt den bordenbak en verlaat de kamer)*.

MEVR. *(snelt eerst naar het raam en dan de deur uit)*.

(Men verneemt uit de gang gepraat en gezammer. Een vreemde mannenstem klinkt daartusschendoor.)

IMKE *(keert, tijdens de opschudding in de gang, even terug om de schraag en den schuier met blik weg te halen)*.

DIRK *(komt binnen met al de kenteekenen van nijdige schaamte. Zijn kleeren druipen van water; zijn haar ligt plakkerig op zijn hoofd; zijn strooehoed, dien hij in de hand houdt, is een nat vod)*.

MEVR. *(onmiddellijk achter Dirk, schreiende)*. Geef mij dien armen hoed maar. *(Meteen ontneemt zij Dirk den hoed en houdt dien bij zich)*. O, Dirk! O, Dirk!

KOOSJE *(onmiddellijk achter mevrouw, schreiende)*. O, wee! als de heeren van het postkantoor het gewaar worden.

DIRK. Ik wou, dat die allemaal met elkaar stikten.

MEVR. O, Dirk! O, Dirk!

KOOSJE. Ik zal niet oververtellen, wat je daar zegt.

DIRK. Houdt je bek!

MEVR. { Je bek! Je bek!
KOOSJE. }

DIRK. Houdt je dan ook **st - il!**

MEVR. { Je bek! Je bek!
KOOSJE. }

MEVR. Ik begrijp me niets van dien jongen Hij wou zich verdrinken.

DIRK. Ik wou niks.

MEVR. Ja, Dirk! jij woudt je verdrinken. De man, die hier zoo even in de gang was, heeft het met eigen oogen gezien.

KOOSJE. En als die jou nu eens geen touw had toegegooid?

MEVR. (*laat zich op een stoel neerzakken*). Hij wou zich verdrinken.

DIRK. Nee, zeg ik.

MEVR. (*opstaande*). Is dat dan **niet** zoo?

DIRK. Nee, zeg ik.

MEVR. Ben je er dan ingestooten? Door een dronken kerel?

DIRK. Nee!

MEVR. Maar hoe dan?

DIRK. Maak mij niet razend!

MEVR. Dus het is **wel** zoo! Jij woudt dus over je familie de schande brengen van een O, Dirk! O, Dirk!

DIRK. (*verachtelijk*). Mooie familie.

MEVR. (*laat zich weer op een stoel neerzakken*). Er is niets met hem te beginnen. Niets en niets en niemendal. Wat ben jij toch voor een jongen! . . . Was Anton maar hier!

KOOSJE. Dirk! ik bid je, wees toch anders.

MEVR. (*op Dirk toeloopende*). Wil je een oogenblikje naar mij luisteren?

DIRK (*drukt zijn beide handen tegen zijn ooren en loopt heen en weer*).

MEVR. Dirk?

DIRK (*als boven*).

MEVR. Dirk?

DIRK (*als boven*).

MEVR. (*blijft staan*). Je hoort mij **toch** wel. Dirk! heb je het hier niet goed in huis? Antwoord mij.

DIRK (*als boven*).

MEVR. Heb je het hier niet goed in huis of doe ik je tekort in je vrijheid?

DIRK (*als boven*).

MEVR. O, Dirk! Heb je misschien iets vreeselijks uitgevoerd?

DIRK (*als boven*).

MEVR. Ben ik dan niet meer waard, dat je naar mij luistert?

DIRK (*als boven*). Nee!

MEVR. (*grijpt Dirk aan*). Wat „nee“?

DIRK (*als boven*).

MEVR. Jij hebt vast iets gedaan, dat niemand mag weten? O, ik ben er zeker van!

DIRK (*als boven*). Nee! Nooit!

(*Verademing.*)

MEVR. Ik heb jou ook geen enkelen keer tegengewerkt in hetgeen je woudt worden. Ik heb jou altijd vrije keus gelaten. Heb ik niet?

DIRK. Houd daarover u !

KOOSJE (*aanrullenderwijze*). Bek! — Ik kan je dit wel zeggen, Dirk! dat jij moe op 't oogenblik leelijk behandelt.

DIRK (*tot Koosje*). Wat weet jij daarvan!

KOOSJE. Ik wil het toch even zeggen. Jij moet je noodig schamen.

MEVR. (*afwerend*). Och, Koosje!

KOOSJE. Zeker.

(*Er wordt aan de voordeur gescheld.*)

DIRK (*springt naar de deur bij het hooren van de schel.*)

MEVR. (*zich vóór de deur plaatsende*). Je zult mij zeggen, wat je wilt.

DIRK (*gejaagd*). Laat me door.

MEVR. Je zult mij eerst zeggen, wat je wilt.

DIRK. Droge kleeren aantrekken.

MEVR. (*nuchter*). O.

DIRK (*nog gejaagder*). Laat me door.

MEVR. (*de deur voor Dirk open doende*). Ik mag je niet alleen laten.

DIRK. Ik wil geen mensch mee hebben.

(*Bij het verlaten van de kamer stooten mevrouw en Dirk op Anton.*)

ANTON (*verwonderd van den een op den ander ziende*). Wat is dat hier?

(*Mevrouw en Dirk verdwijnen ijlings.*)

KOOSJE (*tot Anton*). Vreeselijk!

ANTON. Eerst een zoen. (*Hij zoent Koosje*.) Wat is er voor vreeselijks?

KOOSJE. Dirk heeft zich willen verdrinken.

ANTON. (*Zijn gelaat drukt eerst schrik en ernst uit, maar plooit zich allengs tot een glimlach*.) Zoo? Heeft Dirk in het water gelegen? Nu begrijp ik het eerst. Zooeven riep een kwajongen mij hier in de straat achterna: „Zeg, meneer! is je zwager ook nat geworden?” (*Hij zoekt zijn lachen in te houden*.)

KOOSJE. Maar Anton! hoe kun je daarom lachen?

ANTON. Ik kan het waarlijk niet helpen.

KOOSJE. Is het dan niet vreeselijk?

ANTON (*zijn lachlust overwinnende*). Zeker is het dat. Weet jij er raad op?

KOOSJE. Och, Anton! had jij Dirk nu maar eens een avond aan den praat gehouden, zooals moe je gevraagd heeft!

ANTON. Dus zou ik nog de schuld van alles krijgen?

KOOSJE. Jij hebt je de laatste dagen met mij alleen bemoeid en geen oogenblik met Dirk. Weet je dat wel?

ANTON. Maar jij waart ziek.

KOOSJE (*gaat zitten op de plaats van haar moeder*). Ja, jij houdt dolveel van mij, maar jij moet ook meer om Dirk geven. Je bent verliefd op allerlei nietige dingetjes, waarmee ik als kind heb gespeeld, en je kunt maar zóó vergeten, dat Dirk jaren lang mijn eenige speelkameraadje is geweest.

ANTON (*gaat zitten op de plaats van Koosje*). Zeg maar. Wat kan ik voor Dirk doen?

KOOSJE. Kun je Dirk niet genezen, zooals je mij hebt genezen?

ANTON. Maar Dirk is niet ziek.

KOOSJE. Beschouw Dirk nu eens als ziek en pas dan op hem je geneesmiddel toe.

ANTON. Mijn geneesmiddel?

KOOSJE. Ja. Weet je het niet?

ANTON. Op Dirk?

KOOSJE. „De invloed van de liefde moet sterker zijn dan die van het bloed.”

ANTON. Zeker De invloed van den wil moet sterker zijn dan die van het bloed.

KOOSJE. Willen en liefhebben moet samengaan, Anton! Krachtig willen en krachtig liefhebben. Daarom werd ik zoo sterk, als jij je hand op mijn voorhoofd legde Breng ook Dirk onder den invloed van je wil en van je broederliefde.

ANTON. Heerlijk meiske! Nu weet ik, waarvoor ik geheelonthouder ben. Nu **weet** ik het. Om te **redden!** Liefeling! ik gevoel hoogachting voor je. — Ik wil Dirk redden.

KOOSJE (*innig*). Dank je wel, hoor!

MEVR. (*om de deur kijkende*). Ik moet met Karel uit.

KOOSJE. Moet dat toch doorgaan?

MEVR. Ik heb het vast beloofd en je weet hoe Karel is. Hij begint nu al. Buitendien heb ik aldoor zoo'n gedachte bij me, dat het mij zal berouwen, als ik nu niet met hem ga. Morgen kan het niet meer.

ANTON. Hoe is het met Dirk?

MEVR. O, veel bedaarder. Maar als jij niet hier waart, zou ik nog niet de deur uit durven.

KAREL (*roept drenzend uit de gang*). Moe!

MEVR. (*verdwijnt*).

ANTON. Als Dirk weer beneden is, zal ik eens hartelijk met hem praten.

KOOSJE. Ik zal dan zoo lang de kamer uitgaan, want hij is een vreemde jongen.

ANTON. Jij maakt mij bepaald gelukkig. O, lieveling! nu zul je mij kunnen begrijpen, nu zal ik je kunnen vertellen, wat ik je tot nog toe moest verbergen Ik heb een zwaren strijd gehad. Ik wist maar niet, hoe ik moest overwinnen. Doch ik **wilde** overwinnen Langzaam werd mij duidelijk, dat ik alleen kon overwinnen door afstand te doen. In dat verminkte lied van het Leger des Heils staat oorspronkelijk :

„Bij het kruis, bij het kruis

„Ging het licht voor mij op.”

Zóó is het mij gegaan. En nu, hoe meer ik afstand doe van mij zelven, des te gelukkiger voel ik mij Maar over ééne zaak bleef ik mistroostig. Ik had leeren lijden, doch hoe kon en mocht ik nu **handelen**? Hoe? Door je heerlijke praten van zoo even is mij een tweede licht opgegaan. Ik weet nu, **hoe** ik kan **redden**

KOOSJE. Maar wat heb je mij zo lang verborgen, lieve jongen?

ANTON. Ja. Ik zal er maar zonder omslag mee voor den dag komen. Ik had mij altijd voorgesteld de vader te worden van een krachtig onthoudersgeslacht. Met een keurbende van zonen hoopte ik eens de wereld te **hervormen!** **God** heeft eerst mij zelven willen hervormen. Ik moest lijden en afstand doen. Ik **heb** geleden en afstand gedaan Wat heb ik geworsteld! Vooral dien eersten nacht Maar nu! De invloed van den wil en van de liefde, te zamen, is sterker dan die van het bloed. God zelf, persoonlijk in jou, heeft deze waarheid voor mij onthuld. Voor ons. Maar eerst, eerst zal zij aan jou, mijn engel, ten volle bewezen worden.

ANTON en KOOSJE (*grijpen elkaars handen en blikken zóó elkaar eenigen tijd in vervoering aan*).

(*Men hoort voetstappen in de gang.*)

KOOSJE (*opstaande*). Komt Dirk daar aan? Als hij nu maar niet de deur uitgaat! (*luisterende*) Nee? . . . Ja? . . . Nee?

(*Langzaam ziet men de kamerdeur opengaan.*)

KOOSJE. Goddank.

DIRK (*in de deur zichtbaar, zegt gelaten*). Ik kan wel weer weggaan.

ANTON (*op Dirk toespringende*). Nee, asjebliedt niet. Je bent welkom. (*Hij neemt Dirk bij den arm.*)

KOOSJE (*geeft Dirk een vluchtigen zoen en verlaat haastig de kamer*).

DIRK (*verbluft omziende*). Waar verdien ik dat aan?

ANTON (*trekt Dirk naar de kanapee en drukt hem daarop neer*). Nu zullen wij voor de tweede maal eens flink met elkaar redeneeren. (*Meteen neemt hij naast Dirk plaats.*)

DIRK (*ontwijkt voortdurend den blik van Anton*). Daar gevoel ik geen behoefte aan. (*Hij rijst op.*)

ANTON. Och toe, Dirk! blijf zitten. Ik verzoek je er dringend om.

DIRK (*bewilligende*). Nou.

ANTON. Goed, Dirk! Wij zullen dadelijk alle redeneering overslaan. Waar gevoel jij behoefte aan?

DIRK. Ik ben misselijk van mij zelf ik verdien als een hond verzopen te worden de pooten aan elkaar en een paar baksteen en aan den hals Toen ik geen grond meer voelde, begon ik om hulp te roepen misselijk Och, ik had dit wel vooruit kunnen bedenken

ANTON. Ik ben toch hartelijk blij met je redding.

DIRK. Met het water is het . . . mislukt. Eens voor altijd.
Nu ga ik . . . misschien . . . mijn vader achterna.

ANTON (*verwonderd*). Wat?

DIRK. Als je het nog niet weet, dan weet je het bij deze,
dat . . . mijn . . . vader . . . aan de jenever is gestorven.

ANTON. Dirk! Hoor eens! Jij doet je zelf een onnatuurlijk
geweld aan.

DIRK. Zoo? Dunkt je? Sedert gisterenavond weet ik anders
juist, wat het natuurlijk verloop van mijn leven is.

ANTON (*opspringende*). Dirk! Jij pleegt **zelfmoord** aan je **ziel**!

*(Dirk staart verslagen vóór zich heen,
terwijl Anton hem eenige oogenblikken na-
denkend beschouwt.)*

ANTON (*neemt weer plaats*). Dirk! Waar gevoel jij behoefte
aan? Ik heb nog geen antwoord van je.

DIRK (*staart verslagen vóór zich heen*).

ANTON (*innig*). Dirk! laat ik je eens in de oogen kijken.

DIRK (*als boven*).

ANTON (*innig*). Kijk me maar aan.

DIRK (*blijkt Anton hulpeloos aan*).

ANTON (*innig*). Waar gevoel jij behoefte aan?

DIRK (*als boven*).

ANTON (*innig*). Arme vent.

DIRK (*de oogen neerslaande*). Zeg dat nog eens.

ANTON (*vol innigheid*). Arme vent.

DIRK (*opziende*). Dat is mooi van je. (*Dan buigt hij zich
voorover en barst in heftig schreien uit*).

ANTON (*legt zijn hand op Dirks hoofd*).

.....

DIRK (*zich oprichtende, zoodat Anton zijn hand moet terugtrekken*). Ik kan niet anders.

ANTON. Ga maar door. Dat zal je goed doen, baas!

DIRK. Zou jij nog wat van mij kunnen terechtbrengen?

ANTON. Wil jij je zelf aan mij toevertrouwen? Dat bedoel je toch?

DIRK (*tot bedaren gekomen*). Luister maar. Op het gymnasium heb ik de eerste twee jaren naast een jongen gezeten, die heel vlug was in het leeren en ook uitstekend wou. Hij had hetzelfde, wat jij hebt: zoo'n massieven wil. Ik kon best meekomen, maar alleen gedurende die twee jaren, dat ik met dien jongen samenwerkte. Van overschrijven was bij mij geen sprake. Waarachtig niet. Wij werkten **samen**. Dat was het heele geval. En hij hield mij aan het werk Toen ik de derde klasse inging, was dat vriendje van me in de groote vacantie overleden. En sedert liep alles met mij mis

ANTON. Dat was een verlies. Ik begrijp je. Mag ik het je vergoeden?

DIRK. Zóó ben ik nog te (*met moeite*) redden.

ANTON (*opstaande*). Van nu af zullen wij dagelijks met elkaar omgaan.

DIRK (*opstaande*). Ik heb al lang naar je vriendschap verlangd.

ANTON (*beschaamd*). Vergeef mij. — En hier mijn broederhand.

ANTON en DIRK (*drukken elkaar lang en stevig de hand*).

ANTON (*hartelijk*). Dirk.

DIRK (*hartelijk*). Anton.

.....

(Mevrouw treedt binnen, gevolgd door Karel. Beiden zijn in wandelkleedij, waarvan mevrouw zichzelf en Karel onder het volgende spreken ontdoet. Het is aan Karel reeds bij het binnen komen merkbaar, dat hij in een booze bui is. Dirk blijft zooveel mogelijk aan Antons zijde. Men ziet het hem aan, dat hij aanvankelijk weinig deelneemt aan hetgeen voorvalt.)

- MEVR. (bij de deur tot Karel). Houd nu eens eindelijk op. Ik zeg je voor de zooveelste maal, dat Anton er geen schuld aan heeft.
- KAREL. 't Is **wel** zoo.
- MEVR. Hier is Anton. Nu kun je het hem zelf vragen.
- ANTON (tot mevrouw). Wat heb ik nu weer misdaan in **zijn** oogen?
- MEVR. (tot Anton en Dirk). De groote mallemlen, die van nu ja, die groote, is al weg. Wij kwamen voor een hoop stof te staan. Meer was er niet van te zien. En nu uit de omstandigheid, dat de kleine mallemlens er nog zijn, maakt Karel op, dat Anton den grooten mallemlen met geweld heeft opgeruimd.
- DIRK (zonder zich tot iemand te richten). Ze willen bijtijds op een volgende kermis zijn. In Meppel, geloof ik.
- MEVR. (tot Karel). Nu kun je het zelf hooren. De menschen van den grooten mallemlen zijn eenvoudig naar een andere kermis getrokken. Laat je dat toch aan het verstand brengen.
- KAREL. Maar Anton heeft den **mallemlen** weggemaakt.
- MEVR. Hoe stel jij je dan voor, dat Anton dat heeft gedaan?
- KAREL. Omdat hij valsch is.
- MEVR. Och, Anton! geef jij hem maar even de verzekering, dat je Dan zal het, hoop ik, uit zijn.

ANTON. 't Is eigenlijk te gek, om zóó iets te verzekeren. Nee, natuurlijk heb ik geen hand naar dien malle-molen uitgestoken.

MEVR. *(tot Karel)*. Hoor je nu wel, dwaze jongen! Onge-loovige Thomas! Buitendien: wat zou Anton daar-aan hebben?

ANTON *(uit de hoogte voor zich heen)*. Als ik het kon doen, zou ik alle mallemolens ter wereld voorgoed afbreken. In zooverre heeft dat kind gelijk.

KAREL. 't Is **wel** zoo.

(Er wordt geen acht geslagen op Karels woorden. Anton en Dirk nemen in stilzwijgen plaats op de kanapee. Mevrouw loopt heen en weer om het theeblad klaar te zetten.)

KAREL *(nog luider)*. 't Is **wel** zoo.

(Men slaat wederom geen acht op Karels woorden.)

KAREL *(stampvoetende en mevrouw achterna loopende)*. 't Is **wel** zoo! 't Is **wel** zoo!

MEVR. *(zich naar Karel omwendende)*. Wat is nu alweer **wel** zoo?

KAREL. Anton heeft den malle-molen weggemaakt.

MEVR. Je droomt.

KAREL. Anton zegt, dat ik gelijk heb. Hij heeft den malle-molen weggemaakt.

MEVR. Anton heeft gezegd, dat hij er geen hand naar heeft uitgestoken.

KAREL. Hij zegt, dat ik gelijk heb.

MEVR. *(tot Anton)*. Waarom heb jij je ook zoo ongelukkig eerlijk uitgedrukt!

ANTON. Kom, kom, we zullen er wel gauw een einde aan maken. *(Hij nadert Karel.)* Karel-tje! —

- KAREL (*in woede*). Nee, valsche gek! Ik zal je wel.
- ANTON (*komt nog een paar schreden nader*). Karel! luister eens. Ik heb —
- KAREL (*nog woedender*). Nee. Maak gauw, dat je weg komt. Of ik maak je dood.
- KOOSJE (*komt angstig binnenloopen, overziet het tooneel en zegt dan in verademing*) Goddank! 't Is Karel! maar. Ik stelde mij al voor, dat Anton en Dirk hevigen twist hadden.
- ANTON. Ik heb iets met Karel.
- MEVR. Karel! luister nu eventjes naar Anton. Hij wil je zeggen, dat hij den mallemlen niet heeft weggemaakt. (*Zij fluistert met Koosje.*)
- KAREL. Hij heeft gezegd, dat ik gelijk heb.
- ANTON (*tot mevrouw, terwijl hij op zijn schreden terugkeert*). Het beste is, dat u hem eenvoudig de kamer uitbrengt.
- KAREL (*in woede tot Anton*). Ik wil niet weg. Jij zult weg. Jij hoort hier niet.
- MEVR. (*grijpt Karel aan*). Oogenblikkelijk zoet wezen en mee de kamer uit.
- KAREL (*rukt zich woest los*). Ik wil niet weg.
.....
- KOOSJE. Karel! ga je met mij mee in den tuin? Kom maar. (*Zij wil haar arm om Karel heen slaan.*)
- KAREL (*geeft Koosje een hevigen slag op den arm*). Blijf me af, valsche meid!
- KOOSJE (*schreiende*). Au! Au!
- (*Anton en Dirk snellen toe.*)
- MEVR. Ben je nu heelemaal gek, Karel!

ANTON. Daar moet op de een of andere wijze een einde aan.
't Wordt mij zóó te erg.

KOOSJE (*haar arm wrijvende*). Hij heeft mij bepaald pijn gedaan.

KAREL (*naar Anton wijzende*). Hij moet weg!

MEVR. Karel! zal ik eens in de la van de kommode kijken,
of er nog wat voor je ligt?

ANTON. Groote gekheid. Zóó maakt u hem al eigenzinniger.
Niet toegeven.

MEVR. Och, maar hij heeft ons verstand immers niet.

ANTON (*terwijl hij Karel nadert*). Een dier zelfs kent ontzag.

MEVR. (*smeevend*). Anton!

*(Karel ontwijkt naar de kommode, grijpt
den stoel aan de rechterzijde van de kom-
mode en dringt daarmee brullende op Anton
in. Anton gaat voet voor voet achteruit, doch
houdt Karel voortdurend scherp in het oog.)*

ANTON. Dat kind is bezeten.

KAREL. Ik zal je doodslaan.

MEVR. (*met groot misbaar*). Hoe zal dat afloopen!

KOOSJE. O, Anton! Anton!

MEVR. (*als boven*). Waar moet dat heen!

DIRK (*wil tusschenbeide treden en Karel aangrijpen*).

ANTON (*tot Dirk, zonder Karel uit het oog te verliezen*). Raak hem
niet aan. In vredesnaam niet. Raak hem niet aan.

DIRK (*grijpt nu den door Karel opgeheven stoel vast*). Ho
eens wat, ventje! Dat gaat zóó niet. Jij blijft me
van Anton af.

KAREL (*in woede tot Dirk, tegelijk met een poging om den stoel
los te rukken*). Word jij ook maar valsch.

ANTON (*als boven tot Dirk*). Laat mij met hem begaan.

DIRK (*laat den stoel los en wijkt ter zijde*).

KAREL (*doet meteen een sprong naar Anton en zal hem met den stoel een slag op het hoofd toebrengen*).

ANTON (*vangt den slag op, doordat hij den stoel aan de uiteinden der pooten vastgrijpt*).

KAREL (*brult en rukt heftig*).

ANTON (*met geweldige inspanning van blik en stem*). Karel!!

KAREL (*begint te schuimbekken, daarna te wankelen, doch blijft op de been, omdat hij den stoel nog vastklemt*).

MEVR. O, vreeselijk! Vreeselijk! Kijk zijn oogen eens!
Wat draait hij er mee!

KOOSJE. O, Anton! Anton!

(*Mevrouw snelt op Karel toe. Koosje en Dirk komen achter Anton te staan.*)

MEVR. Niet loslaten, Anton!

(*Karel laat den stoel los en valt tegen mevrouw aan. Onder zijn zwaarte zinkt zij met hem in de armen langzaam op de knieën. Zoodra Anton voelt, dat de stoel is losgelaten, zet hij dien naast zich neer. Aller opmerkzaamheid is op Karel gevestigd.*)

MEVR. Water! Wie haalt er water? Koosje, jij! Uit de alkoof.

(*Koosje haalt uit de alkoof een lampetkan vol water. Mevrouw dompelt haar zakdoek daarin en bevochtigt zoo Karels gelaat.*)

MEVR. O, wat een vertrokken gezicht! Karelkje? Lieve Karelkje? Karelkje? Je bent toch niet dood?.....
(*tot Anton opziende*) Zou hij dood wezen?

ANTON (*knielt neer om Karels harts slag en ademhaling te onderzoeken*).

(*Doodsche stilte.*)

ANTON (*richt zich op*). Ik hoor of voel niets.

MEVR. (*met een kreet*). Laat Imke gauw heenloopen om den dokter! Gauw!

(*Koosje is Anton en Dirk te vlug en verlaat de kamer, terwijl Anton en Dirk bij mevrouw terugkeeren. De weinige oogenblikken, die Koosje afwezig is, worden zwiigende doorgebracht.*)

KOOSJE (*binnensnellende*). Imke gaat oogenblikkelijk.

(*Men hoort de voordeur dichtvallen.*)

ANTON (*met een trilling in zijn stem*). Ik geloof, dat hij in letterlijken zin is gestikt van kwaadheid.

MEVR. Maar daar heeft toch geen mensch van ons allen schuld aan? Wel? Wat moesten we beginnen?

(*Een doodstil oogenblik van pijnlijke verlegenheid.*)

KOOSJE. Het moct ons achterna verwonderen, dat het niet eerder zoo ver met hem is gekomen.

MEVR. O, het stelt mij nu zoo gerust, dat hij toch in mijn armen is gestorven. Hij was een kind van me.

ANTON (*zacht*). Het kind van uw man.

MEVR. (*met geestdrift*). Nee, Anton! nee. — Is 't niet waar, Karelje? Jij waart mijn eigen jongen? — O, als hij dit ééne nu nog maar even verstond, dat hij **mijn** jongen is. Ik heb hem wel eens verlogen. Ja, ik heb hem wel eens verlogen. Karelje?

KOOSJE. Het leven had voor hem geen waarde.

MEVR. Als ik nu maar vast mag vertrouwen, dat het sterven hem gewin is.

ANTON. Hij was een onschuldige.

MEVR. (*met geestdrift*). Ja, Anton! ja. Hij was een onschuldige. (*Zij spreidt haar zakdoek uit over Karels gelaat.*) O, dat akelig vertrokken gezicht! Maar hij is een

onschuldige. Wij begaan een zonde aan hem, als wij hem zoo op den grond laten liggen. Zullen we hem zoolang op de kanapee leggen of in de alkoof te bed? Dadelijk maar te bed. Wie helpt mij?

(Mevrouw neemt Karel onder de armen; Dirk vat Karels beenen aan; Anton en Koosje steunen, doch zichtbaar overbodig, aan weerszijden.)

MEVR. *(als men dicht bij de kanapee is).* Laten we hem nog even op de kanapee leggen.

(Karel wordt op de kanapee uitgestrekt.)

MEVR. Ik moet hem nog eerst even zien, voordat hij op het donkere alkoofbed komt te liggen. *(Zij neemt den zakdoek van Karels gelaat en roept dan in blijde verrassing:)* O, zie toch eens! Anton! Koosje! Dirk! Zie eens! Zie je wel?

(Allen kijken toe.)

MEVR. Heeft Karel nu geen lief gezicht?

DIRK. Wat een omkeer!

KOOSJE. Hoe is dat mogelijk?

ANTON. De booze geest is uitgevaren.

MEVR. Heeft hij nu geen lief gezicht?

KOOSJE. Ja, moe! het sterven is hem gewin.

MEVR. Ik heb hem nooit zoo gekend. Waarom heeft hij niet altijd zóó uitgezien? O, mijn Karel! zóó had je moeten wezen, zóó als nu. *(Zij kust Karel eenige malen.)* Kom nu maar, Dirk!

Mevrouw en Dirk nemen Karel op en dragen hem in de alkoof zonder een blik of woord te wisselen. Anton en Koosje zien hen na).

ANTON *(zoodra Mevrouw en Dirk in de alkoof zijn).* Heb je nog pijn aan je arm?

KOOSJE (*zich verwonderende*). Nec, niets meer. De pijn is verdwenen, terwijl Karel op de kanapee lag.

ANTON. Wat was hij kwaad — !

KOOSJE. Zeg dat nu niet meer, Anton ! Hij is nu zoo'n lieve doode.

ANTON. Ja, Koosje ! je hebt gelijk. Ik geloof . . . ik geloof, dat ik één ding te weinig heb . . . O, maar ik kan mij er zoo moeilijk mee verzoenen, dat zulke kinderen als Karel het leven hebben.

KOOSJE. Zij mogen niet geboren worden.

ANTON. Leer dat ten volle begrijpen.

KOOSJE. Dat zal ik met jouw hulp.

ANTON. En help jij mij aan hetgeen ik te weinig heb.

KOOSJE. Wat heeft mijn redder te weinig ?

ANTON (*verdeemoedigd en met overtuiging*). Ik ik heb geen **erbarming** genoeg.

(Mevrouw en Dirk keeren zwiiggende uit de alkoof terug.)

MEVR. (*loopt door tot in het midden van de kamer en roept daar met opgeheven handen :*) De laatste dag ! O, kinderen, kinderen !

DIRK (*op zijn moeder toespringende*) Moe !! (*Hij legt zijn hoofd aan haar hals en smooft daar zijn snikken.*)

MEVR. (*terwijl zij Dirk innig omhelst*) Dank je, mijn jongen !

